Boris Verbicki

Grbin

Pjesmica Zemlje

12671

Kotarska nabavno - predajna zadruga so.j.

Broj 1522

Zadar, ... 194

1000

VEDRA KNJIGA

SVEZAK 6

HRVATSKI IZDAVALAČKI BIBLIOGRAFSKI ZAVOD

BORIS VERBICKI

PJESMICA ZEMLJE

I DRUGE PRIČE

Crteže risala Antonija Verbicki

Omot izradio Vladimir Žedrinski

ZAGREB 1943

Tiskara »Frankopan« (S. Crnić) Zagreb

PJESMICA ZEMLJE

Sunce tako jako grije. Iz zemlje se diže para. Kuda ona leti sve više i više? Evo, gledaj, pa to je ona postala bielim oblakom, blistavim, koji odlazi u dubinu i razpliva se u plavom nebu. On je odletio daleko . . . Možda će se opet vratiti.

A kako je liepa travica! Malena, čista, zazelenjela istom prije tri dana. Još prije tri dana svuda je bila gola zemlja, ali je ona odhranila, napojila zrno. Ona je napojila svaki korjenčić svih travica, grmlja, drveća; napojila ih čistom snježnom vodom, toplom proljetnom kišicom, i sve je počelo rasti, zelenjeti se — travica, grmlje, drveće.

A ptice!? Pogledaj, koliko je dolje tielo velikih ptica i malih ptičica! Evo, hodaju po oranici vrane. One viču: krr . . . krr . . . i ruju po crnoj zemlji. Evo leti i cvrkuće lastavica, liepa lastavica. Ona je doletjela k nama iz dalekih zemalja, prekomorskih strana. Svuda po grmlju i lugovima vidi se mnogo veselih malih ptičica, plavih sjenica i smeđih carića,

crveno rudih češljugarka i pjegavih čvoraka. Ah, kako sve one zvižde, pište, cvrkuću! I sve su one vesele, sve se raduju i prhutaju na suncu.

A tamo, eno, visoko, visoko iz same dubine neba lete k nama ždralovi i zvonko ćurliču. Tamo opet, ne zna se odkud, kao da od samog sunca dopiru zvonke, vesele pjesme i milozvučne melodije.

Eno, pogledaj, iz kuće izveli malu liepu djevojčicu. Sirota djevojčica je bolestna! Nju za ruku vodi dadilja, njezina prijašnja dojilja, a uz nju ide majka. I meću malu djevojčicu na topli sag na čistinu.

— Majko, — reče ona, — kako mi je ovdje liepo na čistom zraku, pod toplim sunašcem. Kako je ovdje sve veselo! Svietli oblačci plove po plavom nebu. Svuda je tako liepa baršunasta zelena travica i bielo cvieće. Ah! ne kidaj ih, mila majko! Oni tako veselo gledaju na sunce i sunce na njih. A koliko je malih ptičica! I kako one sve pjevaju i cvrkuću! Mile ptičice! Ali zašto, reci mi, mila majko, zašto ja čujem, kao da odasvud, iz neba, iz lugova, iz cvieća netko pjeva čudnu pjesmu? I u mojim bolestnim grudima tako jako se odaziva ta prekrasna pjesma.

— To zemlja, — kaže majka, — to zemlja pjeva svoju pjesmicu!

I djevojčica se naginje k zemlji i sluša, a njezino malo srdce drhće u grudima. I čuje djevojčica, kako joj reče zemlja:

— Ti si moja, mala, liepa djevojčice, ti si moja! Ja sam odhranila, napajala tebe. Ja sam dala tvojoj dojilji i trave, i korienja, i kruha, i mesa i svakih plodova. Sve, što je ona jela, ja sam njoj dala, a ona sve to tebi podala u svome mlieku. Ja sve hranim, dok mene sunce grije. I meni je tako toplo, tako liepo pod toplim sunašcem. Ti si moja, mala, liepa djevojčice!

Jako se zamislila djevojčica nad onim, što joj je rekla zemlja. Dugo je mislila djevojčica. Napokon joj majka reče:

Hajdemo u kuću, ti ne smiješ dugo ostati na zraku: on ti je škodljiv — ovaj proljetni zrak.

I uveli su malu djevojčicu.

*

A dani za danima su prolazili i bivali sve dulji i dulji. Jedva se smrkne na jednoj strani neba, a na drugoj već sviće nova zora, i opet izlazi krasno sunašce.

I sve više i jače svietli i grije ono jarko sunce. Sva zemlja kao da se obnovila i okitila zelenilom i cviećem.

Mala djevojčica kao da je sasvim ozdravila. Ona trči vesela, rumena, po lugovima i gajevima. Ona sluša, kako zvonko pjevaju slavulji i kukaju kukavice.

Koliko svakojakog cvieća cvate po poljima i lugovima! I visoka raž njiše svojim klasjem, kao da se klanja maloj djevojčici.

I po nebu trče sivi oblaci, uzdižu se sve više i više, postaju sve tamniji, i evo bljesnula munja, i udario, zagrmio, zatutnjio grom. A kakva se samo kišica spustila i zaskakutala lupkajući po krovu, po listovima, po jarugama!

Prošao je oblačak, opet se pomolilo sunce, i zablistala sjajna, raznobojna duga. Šuma i lugovi oprali se. Lišće tako veselo svjetluca na suncu, i ptičice, male ptičice opet zaprhutale, zapjevale, zacvrkutale. Sve blješti, svietli, sja, raduje se.

— Majko, — reče djevojčica, — to zemlja pjeva svoju pjesmicu!

— Ja sam dala kišu, — reče zemlja, — sunce je mene grijalo, i od mene se digla para u nebo, a ova se pretvorila u oblak, koji se prolio kišom. Što ja dajem, to opet dobivam natrag.

*

Napokon se umorilo svietliti sunašce, rano ono ide na počinak, kasno ustaje, kraći postaju dani, a dulje hladne, tamne noći.

Koliko je zato jagoda u šumi, koliko svakojakih gljiva! Dospjele jabuke, višnje i kruške. Sazrele lubenice i dinje.

Hladno i vlažno je vani, hladno u sobi. Opet se razboljela sirota mala djevojčica i ne izlazi više iz sobe.

Sunce se sakriva za sive oblake, a oni se sve bliže i bliže spuštaju k zemlji.

I kiša, kiša bez kraja: ona lupka po prozorima, i oni gorko plaču; mnoge se suze skližu, skližu po njima. A vjetar se tako ljuti, hladni vjetar. On fijuče, gudi, plače i zavija i nosi se vihrom po opustjelim poljima, po golim šumama.

I pozorno osluškuje djevojčica zavijanje vjetra, i čuje se u njemu glas zemlje.

— Ja letim, ja jurim na nevidljivim krilima, na krilima mogućim. Ja letim i kružim u pustinjama bezgraničnim. Ja se žurim . . . Kuda? . . . Sama ja ne znam. Noć i dan, zima i ljeto, tuga i radost, život i smrt — sve promiče na meni u brzom kolu, sve leti mimo, mimo, i ostaje samo ono, što ne može izčeznuti.

— Majko, — reče djevojčica, — čujem, kako nešto grca i plače u mojim grudima.

— To zemlja pjeva svoju pjesmicu.

*

Svud bielo inje pokrilo sve drveće. Pobieljela, ozebla zemlja. Već ju ne grije hladno sunce.

— Majko, — reče djevojčica, — meni je sada lakše, ja posve ozdravljam.

— Dobro, moj druže! — reče majka i žarko ljubi djevojčicu, a sama gorko plače. Ona zna, dobro zna, da ne će ozdraviti njezina sirota djevojčica, da će ona sigurno umrieti i da će skoro umrieti.

A mala djevojčica sjedi smiešeći se u velikom zelenom naslonjaču, položivši glavu na jastuk. Njoj je liepo i mirno kao u maloj kolievci, kao da ju neko ljulja i pjeva nad njom pjesmicu uspavanku.

I pričinja se djevojčici, da je oko nje mlada travica zazelenjela istom prije tri dana. Eno leti biela para i postaje čistim, svietlim oblakom, a oblak se razplinjuje na plavom nebu, odlieće daleko. Da li će se on opet vratiti k nama? A ptičice pjevaju, pjevaju i cvrkuću. Vesele ptičice!

— Poleti sa mnom! — reče biela para djevojčici.

I oni su poletjeli.

Evo zeleni lugovi i gajevi, bielo cvieće. Ah, ne kidaj ga, mila majko!

Mimo! mimo!

Eno crne vrane ruju po crnoj zemlji, i oblak čvoraka spušta se na oranicu. Cvrkuće hitra lastavica.

Mimo! mimo!

Evo plavo nebo, i ništa nema, osim čistog plavog neba, a biela para je odletjela; djevojčica je sama,

posve sama na širokom, širokom plavom nebu. Ona se sva trgne i otvori oči.

— Majko, — reče ona, — mila majko! Meni se vrti u glavi, ja sam letjela tamo visoko, visoko! Meni je tako bilo liepo! Zar ne, mila majko, opet će biti toplo, i zemlja će zapjevati svoju pjesmicu, i ja ću vidjeti bielo cvieće i plavo nebo, hitru lastavicu i male ptičice!

— Da, ti ćeš sve vidjeti, — reče majka, — ti ćeš možda više vidjeti!

I djevojčica gleda u tamnu sobu, a bura mlati sniegom o prozor. I sjeća se djevojčica, da je ona isto tako mlatila o prozore, kad je u ovoj sobi stajao nakićeni bor. Gleda djevojčica, i pričinja joj se, da stoji pred tim borom ukrašenim liepim igračkama, sladkišima, i visoki bor sav blista i svietli veselim plamečcima.

— Što je tamo na samom vrhu? — misli djevojčica.

I pričinja se njoj, da se diže od poda i leti k vrhu. Promiču pred njom sladkiši, igračke i plamečci, plamečci bez kraja. Više i više leti djevojčica, izčezli plamečci, ne vidi se bor, ona je sama, sama, mala djevojčica na tamnom, hladnom nebu, a bura zviždi i zavija oko nje.

Trgne se djevojčica i otvori oči.

— Majko, — šapće ona, — meni je tako liepo i strašno! Ja sve letim visoko, visoko! Majko, mila majko, donesi mi malu svjećicu sa bora, ja bi tako htjela pogledati, kako će ona gorjeti.

I majka je pronašla malu voštanu svjećicu s prešnjeg bora, svjećicu podvezanu ružičastom vrpčicom. Ona meće svjećicu na stolić pred djevojčicu i upali ju.

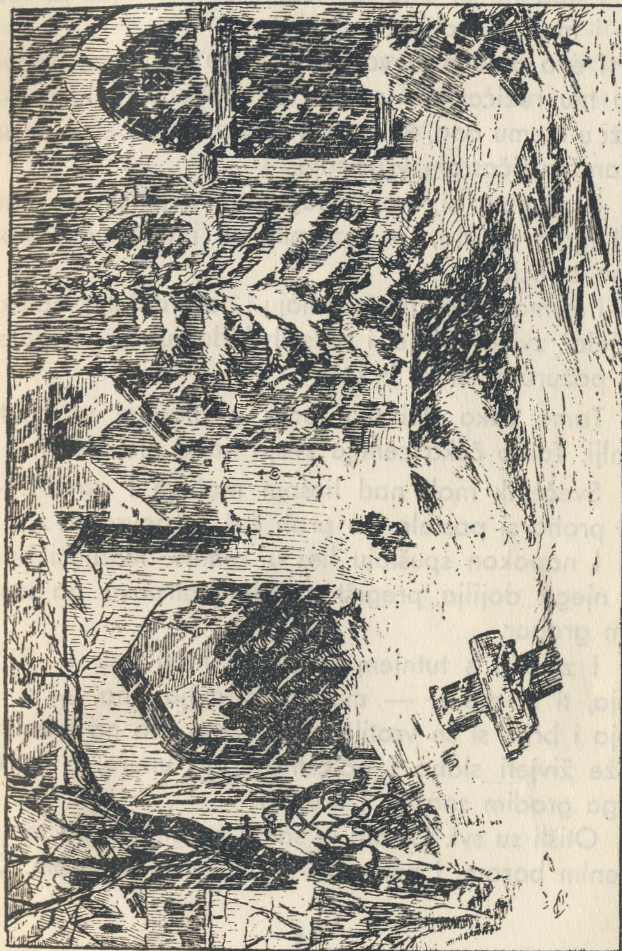
Ali djevojčica već ne gleda na svjećicu, ona leži nepomično — ona umire. I stoje kraj njezina naslonjača majka i dojilja. One gorko, glasno plaču, ali njih ne čuje mala djevojčica, a svjećica jako i brzo gori.

Ugasnule očice sirote djevojčice, plave, pametne očice, koje su tako malo sjale: one već ništa ne vide. I samo težko diše ona svojim bolestnim prsima, punim neizdržljivog bola. Ona se sili, da guta zrak, i ne može. Guši se.

A svjećica se naglo topi, dogorieva, ali plamenu se ne će utrnuti. On plane, plane iz posljednje snage i — napokon tiho ugasne.

Utrnula se svjećica! Umrla liepa djevojčica!

Sa stenjanjem naklanja se nad nju majka i cjeliva ju u visoko, hladno čeoce. Kleči pred njom njezina dojilja i ridajući cjeliva male mršave ručice mrtve djevojčice.

I kad ne bi bilo tih suza i ridanja, još bi teže bilo i majci i dojilji.

I evo oblače djevojčicu u bielu haljinicu, podvezuju nju ružičastom vrpcom i polažu u mali lies — i leži u njemu ona, kao mala voštana svjećica — podvezana ružičastom vrpčicom.

— Uvenuo si, moj nenagledani cvjetiću, — plače nad njom dojilja, — raztopila se i ugasnula moja jasna svjećica!

I uzimaju mali lies, uzimaju i nose daleko, daleko, a vjetar zviždi i bije i sa svih kida rubce i kapute i sve požuruje: brže, brže!

Tamo čeka duboka jama u hladnoj smrznutoj zemlji. Tamo čeka zemlja svoju liepu djevojčicu.

Svećenik moli nad liesom molitve i govori: — Od praha si postala i u prah ćeš se povratiti!...

I napokon spuštaju lies u zemlju. Ridajući baca na njega dojilja pregršt zemlje, zatrpava ga zemljom grobar.

I zemlja s tutnjem pada na mali lies. — Ti si moja, ti si moja! — muklo ponavlja ona. — Ti si moja i brzo si se vratila meni, zato što na meni ne može živjeti slabo i bolestno: ono umire, a ja od njega gradim snažno i krepko.

Otišli su svi. Ostala je sama mogilica pod malim zelenim borom, i zatrpava se mogilica sniegom. On

pada, pada, leti bez kraja, a vjetar se ljuti i zavija, hihoće i stenje. U njegovim zvucima je tuga i radost, smieh i suze. U njima je sve izpremiešano u slobodnom, bezkrajnom prostoru, sve što je više i šire od svega onog, što postoji u čovjeku.

To zemlja pjeva svoju pjesmicu.

SAMPO LAPČIĆ

Živio stari Laponac sa svojom ženom Laponkom. A znaš li ti, tko su to Laponci?

Laponci su narod, koji živi na samom sjeveru, još sjevernije od Šveđana, Norvežana i Finaca. Tamo nema ni lugova, ni dobrih šuma, ni pravih kuća, a ima samo golemih pustih močvara, visokih gora i malih koliba. U njih ljudi ulaze puzajući kroz male otvore. I eto tamo žive Laponci! Čudna je ta zemlja! Pola godine kod njih caruje gotovo bezprekidna svjetlost, i ljeti sunce nikako ne zalazi; a gotovo pola godine zemlja je u mraku, pa zimi zviezde svietle i po čitav dan. Zima traje deset mjeseci, i za cielo to vrieme je vrlo dobar saonik. Tada se mali Laponci i Laponke voze po sniegu na saonicama, koje se zovu »puljke«, a u njih nisu upregnuti konji, nego jeleni. Jesi li ti vidio sjevernog jelena? On je velik kao omanji konj. Dlaka mu je siva, vrat je nešto kraći nego u konja, a na ne baš velikoj liepoj glavi ima

velike granate rogove. Oči su mu velike i svietle. On juri kao vjetar preko brda i brežuljaka, i tada njegovi papci udaraju jedan o drugi.

I tako je živio Laponac s Laponkom. Oni su živjeli u unutrašnjosti Laponske, u mjestu, koje se zove Ajmio, na velikoj rieci Tenojoki ili Tani. Tu rieku ti ćeš naći na karti Finske, na samom sjeveru, gdje je označena i Laponska. Ta je zemlja pusta i divlja, ali Laponac i Laponka bili su uvjereni, da nigdje nema tako liepog sniega, tako sjajnih zviezda i tako divne svjetlosti kao u Ajmiju. Oni su sebi napravili kolibu, kakvu obično prave Laponci. U tim krajevima ne raste pravo drveće, nego samo male zakržljale brezice, koje više naliče na grmlje negoli na drveće. Pa odkuda onda da se nabavi drvo za kuću? Zato su Laponci uzeli tanke dugačke motke, utaknuli ih u snieg, a gornje skrštene krajeve svezali. Motke su prekrili jelenjim kožama, i evo koliba, koja je naličila na sivu šećernu glavu, bila je gotova. A da može izlaziti dim, kad bi vatru ložili, oni su na vrhu ove šećerne glave napravili otvor. S južne strane, a podno kolibe ostavili su još jedan otvor, kroz koji bi se mogli uvući i izvući. Takva je bila koliba Laponaca, i oni su nju smatrali toplom i ugodnom i u njoj su se osjećali prekrasno, makar za spavanje nisu imali ni kreveta ni poda, već samo goli snieg.

Laponac i Laponka imali su malog dječaka, koji se zvao Sampo, što laponski znači »sreća«. Ali Sampo je uskoro dobio još i drugo ime. Jednoć su u njegovu kolibu svratili neki strani ljudi u velikim bundama i zamolili, da im dadnu za neko vrieme sklonište. Oni su kod sebe imali biele tvrde komadiće sniega, kakve Laponka nikad prije nije vidjela; strani ljudi nazivali su ih šećerom. Oni su Sampu dali nekoliko komadića ovog sladkog sniega i milujući ga po obrazu govorili mu: »Lapčić! Lapčić!« Oni nisu ništa više znali izgovoriti, što bi se moglo razumjeti, pošto nisu znali laponski. Poslije su ti ljudi otišli dalje na sjever k Sjevernom ledenom moru, na sam sjeverni rt Evrope, koji se zove Nordkap. Staroj Laponki vrlo se svidjeli ti strani ljudi i njihov sladki snieg. I zato je ona odtada počela zvati svoga sina Lapčićem.

— Ja bih rekao, da je ime Sampo mnogo ljepše, — govorio je nezadovoljno stari Laponac. — Sampo označuje sreću i bogatstvo, i poslušaj ti mene, majko, ne kvari mi ovo ime! Vidjet ćeš, da će naš Sampo s vremenom postati kraljem Laponaca i vladat će nad hiljadu jelena i petdeset laponskih koliba. Vidjet ćeš, samo ćeš vidjeti!

— Da, ali meni se jako sviđa ime Lapčić, — rekla je Laponka. Ona je i dalje dječaka zvala Lapčićem, a stari ga je nazivao kao i prije Sampom. Treba

napomenuti, da dječaka još nisu bili krstili, jer je u tim krajevima tada najbliži svećenik bio udaljen najmanje dvadeset milja.

— Druge godine ćemo otići do svećenika, da krsti malog, — od vremena do vremena je govorio stari Laponac. Ali iduće godine pojavljivale se kojekakve zapreke, putovanje do svećenika se odgađalo, i mali je opet ostajao nekršten.

Sampo-Lapčić bio je malen i zdepast u sedmoj, osmoj godini; imao je crnu kosu, smeđe oči, uzdignut širok nos i velika usta s debelim usnicama, točno kao u tate; u Laponskoj to se smatralo ljepotom. Za svoje godine Sampo je bio dosta samostalan i vrlo spretan. On je imao male skije, na kojima se spuštao sa strmih obala Tane. Imao je i svoga vlastitog malog jelena, kojega je upregao u svoju vlastitu »puljku«. Ah, kako je oko njega prašio snieg, kad je jurio na svome jelenu po visokim smetovima! Zbog snježnih oblaka mali Lapončić nije se mogao ni vidjeti, i kroz bielu maglu promicao je samo njegov crni čuperak.

— Ja se ne ću sve dotle umiriti, dok ne krstimo malog, — govorila je stara Laponka. — Njega mogu u brdima napasti vukovi. Ili može sresti jelena Hisi, sa zlatnim rogovima, a onda Bože sačuvaj onog, koji nije kršten!

Sampo je čuo, što je majka rekla, i njega je počeo jako zanimati jelen sa zlatnim rogovima.

— Ah to mora da je krasan jelen, — rekao je on, — i kako bi dobro bilo na njemu projahati pravo na Rastekajs!

Rastekajs je vrlo visoka, pusta gora, koja se vidi nesamo iz Ajmija, nego i iz daljine od pet do šest milja.

— Prestani brbljati gluposti, nevaljalče jedan! — korila ga majka. — Na Rastekajsu je gniezdo čarobnjaka, i tamo živi Hisi.

— Hisi? A tko je to? — zapitao je Sampo.

Stara se Laponka zbunila.

— Kakve samo uši ima taj dječak! — pomislila je ona. — I zašto ja pred njim govorim o takvim stvarima? Trebalo bi jedanput zauviek u njemu ubiti volju, da se penje na Rastekajs.

I zato ona reče:

— Dragi Lapčiću, nemoj se nikad voziti na Rastekajs. Tamo živi Hisi, strašan gorski kralj, koji odjedanput čitavog jelena, a male dječake guta na gomile kao komarce.

Kad je čuo te rieči, Sampo se duboko zamislio, ali nije ništa rekao. A u sebi je pomislio: — Zanimljivo bi bilo pogledati takvo čudo, kao što je gorski kralj, ali, to se zna, samo izdaleka!

Prošle su već tri do četiri nedjelje poslije Božića, a u Laponskoj još uviek carevala tama. Nije bilo ni jutra, ni podneva, ni večeri. Trajala je samo bezprekidna noć. Mjesec je svietlio, polarna svjetlost gorjela na tamnom nebeskom svodu, a jasne zviezde bezprekidno su svietlile dan i noć. Sampu je dosadilo. On već tako dugo nije vidio sunca, da je zaboravio, kako ono izgleda. A kad bi netko spominjao ljeto, onda se Sampo sjećao samo toga, da ljeti ima mnogo komaraca, koji nemilosrdno ujedaju. I Sampo je pomislio, da bi moglo biti i bez ljeta, samo kad bi se toliko razdanilo, da se može voziti na skijama.

Jednoć oko podne rekao je stari Laponac:

— Dođi ovamo, da ti nešto pokažem!

Sampo se izvukao iz kolibe i pogledao na jug, kuda je pokazivao otac. Na nebu, na samom kraju, on je ugledao uzku crvenu traku.

— A znaš li ti, što je to? — upitao je njega otac.

— To je južna svjetlost — odgovorio je dječak. On je dobro znao strane svieta i razumio, da polarna svjetlost nije mogla biti na jugu.

— Nije, — rekao je otac, — to je vjestnik sunca. Sutra ili prekosutra mi ćemo možda ugledati i samo sunce. Pogledaj, kako neobično crvena svjetlost obasjava vrhunac Rastekajsa!

Sampo je pogledao na zapad i vidio, kako je na mračnom vrhuncu Rastekajsa snieg obojen crvenom bojom. I opet kroz njegovu glavu sievnu misao o tome, kako bi zanimljivo bilo izdaleka pogledati na gorskog kralja.

Sampo je mislio o gorskom kralju cio dan i pola noći. Nikako nije mogao ni sklopiti oka. I svršilo se time, da je on tiho skinuo sa sebe jelenje kože, u kojima je ležao, i izvukao se iz kolibe napolje. Bila je ciča zima. Zviezde su jasno svietlile na nebu, i snieg je škripao pod nogama. Ali Sampo-Lapčić nije bio raznježen, hladnoće se on nije nikako bojao. Osim toga je bio toplo obučen: na njemu je bio kratak krzneni kaputić, krznene hlače, laponske čizme, krznena šubara i krznene rukavice.

I odjednoć Sampo začuje, kako nedaleko od njega njegov mali jelen nogama grebe snieg.

— Ne bi li se ja provozao? pomisli Sampo.

Smišljeno — učinjeno. Sampo spretno upregne jelena u »puljku« i brzo pojuri po velikoj pustoj snježnoj ravnici. — Potjerat ću ja prema Rastekajsu, ali samo ne daleko — pomislio je on. Svoga jelena je upravio preko smrznute rieke na drugu obalu Tane. I tako se našao u kraljevini Norvežkoj, jer rieka Tana čini granicu Norvežke. Ali Sampo to nije znao.

Sampo-Lapčić je sjedio u svojoj »puljci« i pjevao:

Kratak dan,
A dalek put:
Jelene, trči,
Življi budi!
Letimo brže,
A ja ću pjevat:
Usred poljana
Ne mogu izdržat!
Požuri, jelene!
Ovdje je strašno,
Jer mjesto je ovo
Samo za vukove!

Dok je Sampo pjevao, vukovi su kao sivi psi trčali za saonicama, ali on nije mario za njih. On je znao, da ni jedan vuk ne može stići njegovog milog jelena. Uh, kako je on letio po bregovima i smetovima! Samo je u ušima zujilo! Sampo-Lapčić je uživao u brzoj vožnji davajući jelenu podpunu slobodu. A jelen je samo pokuckivao papcima. Mjesec se na nebu utrkivao s jelenom, a visoka brda kao da su trčala natrag. Ali Sampo-Lapčić ništa ovo nije primjećivao; njemu je bilo veselo, i on ni o čemu više nije mislio.

Kad najednoć, pri zaokretu kod spuštanja s briega, »puljka« se prevrnula, i Sampo se odjednom na-

šao u smetu. Jelen ovo nije primietio pa, misleći, da Sampo sjedi u »puljci«, produžio je svoju trku. A Sampu su bila usta puna sniega, pa nije mogao ni da vikne. On je kao vreća ležao u smetu, a naokolo njega carevala tamna noć, i u velikoj nepreglednoj ravnici na nekoliko milja naokolo nije bilo ni jedne čovječje duše.

Sampo se u prvi trenutak malo zbunio, a zatim se, nimalo povriеđen, nekako izvukao iz smeta. Ali što mu to vriedi? Jer koliko mu je pogled pri bliedoj svjetlosti mjeseca mogao obuhvatiti, on je pred sobom vidio samo smetove, snježne poljane i visoka brda. Jedna gora je nadvisivala ostale, i Sampo se dosjetio, da je to gora Rastekajs. I odjednom se sjetio, da na toj gori živi strašni gorski kralj, koji najedanput guta čitavog jelena, a male dječake guta kao komarce. Onda se Sampo-Lapčić bez šale uplašio. Ah, kako se njemu tada prohtjelo biti kod kuće s otcem i majkom u toploj kolibi! Ali kako bi dospio kući? A što, ako gorski kralj njega nađe u smetu i proguta skupa s njegovim hlačama i rukavicama kao nesretnog komarca?

Sampu je postalo strašno, kad je vidio dugu crnu sjenu, koju je bacala gora Rastekajs, gdje je živio gorski kralj. Suze nisu mogle pomoći u nesreći, a čemu i plakati, kad su se suze odmah pretvarale u komadiće leda i kao grašak padale na njegov kosmati kaput od jelenje kože. Zato Sampo odluči, da ne će plakati. Digao se i počeo trčati, da se ugrije.

— Ako ja ostanem ovdje, onda ću se smrznuti, — rekao je sam sebi. — Ne, bolje je, da idem gorskom kralju. Ako mu se prohtjedne mene pojesti, neka jede! Ali ja ću ipak njemu reći, da bi bolje bilo, kad bi on pojeo vukove; njih je ovdje mnogo u brdima, i oni su mastniji od mene, pa i muke je s njima manje, jer ne će trebati gutati bundu, kao što je ova na meni.

Izgovorivši to Sampo se počeo penjati na visoku goru. Jedva što je učinio nekoliko koraka, kad za sobom začuje škripanje sniega. U trenutak pokraj njega se stvorio velik kosmat vuk. Malo Sampovo srdašce žestoko je zakucalo, ali je odlučio da ne pokaže, da se je uplašio.

— Ej, ne stoj mi na putu! — zaviče on vuku. — Ja imam važnog posla kod gorskog kralja. Ne usudi se samo da me dirneš, ako ne ćeš, da tvoja koža strada!

— No, no, polakše! — reče vuk. — Tko si ti, mališane? I kuda se ti vereš po smetovima?

Ja sam Sampo-Lapčić, — odgovori dječak. — A tko si ti?

— Ja sam stari vođa vukova gorskoga kralja, — odgovori vuk. — Hodao sam po gorama i dolinama zovući podanike gorskog kralja na veliki blagdan sunca. Ako nas zajedno put vodi, onda ti možeš sjesti meni na leđa i jašući se popeti na sam vrhunac gore.

Ne premišljavajući dugo Sampo se popeo na kosmata vukova leđa i u galopu pojurio preko provalija i hridina.

— A što je to blagdan sunca? — upita Sampo vuka.

— Zar ti to ne znaš? — začudio se vuk. — Kad se poslije duge tamne zime u Laponskoj sunce opet pojavljuje na nebeskom svodu, mi slavimo blagdan sunca. Tada se na Rastekajsu skupljaju sve zvieri i svi čarobnjaci sa čitavog sjevera, i toga dana nitko ne smije drugome učiniti zlo. Eto, vidiš, kakvu ti sreću imaš, Sampo-Lapčiću, jer drugčije bih ja tebe već odavno pojeo!

— A drži li se i gorski kralj također ovog zakona? — upita Sampo.

— Pa naravno, — odgovori vuk. — Za sve vrieme, počinjući jedan sat prije izlazka sunca i svršavajući jedan sat poslije zalazka, ni sam gorski kralj ne će smjeti dirnuti ni jednu vlas na tvojoj glavi. Ali jao tebi, ako ti makar i jednu minutu poslije ovog roka ostaneš na gori, jer onda će se na tebe baciti sto hiljada vukova i hiljadu medvjeda, a gorski kralj će ščepati prvog, koji mu dođe pod ruku, i od malog Sampo-Lapčića ne će ostati ni traga.

— Budi tako dobar i pomozi mi se odavle izvući, kad nastane opasnost, — s jako drhtavim srdcem zamoli Sampo.

Vuk se gromko nasmijao.

— I ne zamišljaj sebi to, mili Sampo, — reče on. — Naprotiv, ja ću se prvi postarati, da te uhvatim. Ti si krupan i mastan dječak, valjda ti je godilo jelenje mlieko i jelenji sir. Ja ću tebe sladko doručkovati u rani jutarnji čas!

Sampu je došlo na pamet, ne bi li bolje bilo odmah skočiti s vukovih leđa, ali je bilo kasno, jer se on već našao na vrhuncu gore, i njegove su oči ugledale krasan prizor.

Na visokom priestolju, izpod strme klisure sjedio je gorski kralj i gledao u daljinu na gore i doline, koje su tonule u noćnom mraku. Njegovu glavu je pokrivala šubara od snježnog oblaka; oči njegove su bile kao dva puna mjeseca, koji su se pojavili iza šume; nos mu je bio kao vršak gore, usta — kao provalija u klisuri, brada —kao mnogo ledenica; ruke su mu bile debele kao najdeblji borovi, prsti — kao jelove grane, a njegova široka bunda — čitava snježna

gora. Na Rastekajsu je svjetlucao snieg, a na nebu je gorjela divna polarna svjetlost i jarko osvjetljavala sve naokolo.

Milijuni gorskih čarobnjaka i patuljaka okruživali su gorskog kralja. Maljušni i sivi patuljci capkali svojim malim nožicama po sniegu ostavljajući jedva primjetljiv trag, koji nije bio veći od vjeveričinog. Čarobnjaci i patuljci skupili su se ovdje, da se poklone suncu iz najsjevernijih krajeva zemaljske kugle: iz Nove Zemlje, sa Špicberga, Grenlanda, Islanda i čak sa Sjevernog pola. Oni su se klanjali suncu, kao što se i divljaci iz straha klanjaju zlom duhu: jer oni u zbilji nisu trpjeli sunce, i kad se ono nikad više ne bi pojavilo na nebu, oni bi tada bili najsretniji. Za čarobnjacima i patuljcima u dugačkim redovima stajale su različite velike i male zvieri, kakvih ima samo u Laponskoj. Tamo su bili i medvjedi i vukovi, morski psi, polarne lisice, krotki jeleni, hermelini i male živahne jelenje buhe. Samo nije bilo komaraca, jer se njima dogodila nesreća: oni su se svi preko zime smrzli.

Zadivljen ovim prizorom Sampo-Lapčić je polako sišao s vuka i, sakrivši se za veliki kamen, počeo motriti, što će biti dalje.

Gorski kralj je podigao glavu, i s njegove šubare prosuo se snieg. Polarna svjetlost kao viencem okru-

žila njegovu glavu. Na plavom noćnom nebu planuli dugački crvenkasti zraci; oni su praskali i šumili, vienac se čas suzivao, čas razširivao, sad bliedio, sad crvenio, od čega su se po sniegu pojavljivali i opet izčezavali crveni odbljesci jedan za drugim, kao da se utrkuju. Gorski kralj se radovao ovom prizoru. On je zapljeskao svojim ledenim dlanovima, i od tog se začuo grom i zatutnjio po gorama, a odjek ga je ponovio bezbrojno puta. Čarobnjaci zapiskali od uzhićenja, a zvieri zarikale i zavijale od straha. Gorski se kralj još više razveselio i zavikao svojim gromkim glasom:

— Neka ostane ovako! Neka ostane ovako! Neka vječno caruje zima, i vječno caruje noć! Ovo ja volim!

— Neka ostane ovako! Neka ostane ovako! — zavikali čarobnjaci iz sveg grla, pošto su oni svi mnogo više voljeli zimu i noć negoli ljeto i sunčanu svjetlost. Nato je među životinjama nastala velika galama: krvožedne zvieri su voljele čarobnjake i dielile s njima jednako mišljenje, ali jeleni i ostale životinje, kad ne bi bilo komaraca, ne bi imali ništa protiv toga, da ljeto makar odmah nastupi. Samo jedina mala jelenja buha tražila je ljeto što prije.

— Svemogući kralju! Da li smo se mi ovdje sakupili, da pozdravimo izlazak sunca? — zavikala je iz sve snage ona.

— Hoćeš li ti šutjeti, jadnice! — zamumljao je bieli medvjed, koji je kraj nje stajao. — Mi smo se ovdje skupili, da proslavimo samo stari običaj i ništa drugo! Mi ćemo se veseliti od sveg srdca. Ovog puta sunce više neće izaći, jer ono je ugasnulo zauviek — ono je umrlo!

— Sunce je ugasnulo! Sunce je ugasnulo! — šaputale su zvieri, i sva je priroda uzdrhtala. Čarobnjaci sa Sjevernog pola tako su zahihotali, da su im kalpaci popadali s glava. A strašni gorski kralj opet uzdigao svoj gromki glas, koji se čuo nadaleko:

— Neka ostane ovako! Neka ostane ovako! Sunce je umrlo! Sav sviet će pasti preda mnom na koljena i poklonit će se meni, vječnom kralju zime i noći!

Čuvši te rieči Sampo-Lapčić se vrlo naljutio. On izađe iza kamena, digne svoj mali nosić i zavikne:

— Ti bezobrazno lažeš! Ja sam jučer vidio na nebu vjestnika sunca, ja znam, da sunce nije umrlo. Samo pričekaj, tvoja će se brada skoro raztopiti, i tada ćeš se i ti sam uvjeriti, da sunce još nije umrlo!

Kod tih je rieči čelo gorskog kralja potamnjelo, kao da je na njega naišao crni oblak. On je zaboravio zakon, kojemu su se svi pokoravali tog dana, i već je podigao svoju strašnu težku ruku, da smrvi Sampa-Lapčića, kad odjednom, polarna svjetlost po-

bliedi, na horizontu se pojavi crvena traka, i ledeno lice gorskog kralja obasja svietla sunčana zraka. Za trenutak zaslieplјen i poražen onim, što nije očekivao, gorski kralj spusti ruku.

I evo na horizontu polako i veličanstveno pokaza se kraj sunca; i zlatne zrake obasjale gore, smetove, klisure, čarobnjake, životinje i malog odvažnog Sampa-Lapčića. U jedan tren snieg kao da se pokrio množtvom divnih rumenih ruža, a sunčane zrake prodrle u oči svih živih bića i u samu dubinu njihovih srdaca. Pa i onaj, koji se najviše od svih radovao, što je umrlo sunce, sada se i on radovao njegovoj pojavi. Smiešno je bilo vidjeti iznenađenje čarobnjaka; oni su se od uzhićenja postavili naglavce na snieg. Brada strašnoga gorskog kralja počela se topiti i potokom tekla po njegovoj širokoj bundi.

Međutim dok su oni svi s različitim osjećajima gledali na sunce, gotovo je bio prošao jedan sat. Uto Sampo-Lapčić čuje, kako je neki jelen progovorio svome jelenčetu: — Hajdemo, hajdemo, diete! Treba čim prije otići odavde, jer će nas inače vukovi pojesti! Istom se sada Sampo sjetio, kakva mu opasnost prieti, ako ostane još na gori. Kraj sebe je opazio krasnog jelena s granatim pozlaćenim rogovima. Ne premišljavajući dugo on skoči jelenu na leđa, a ovaj odmah pojuri niz brdo preko ponora i hridina.

— Kakav ja to neobičan šum čujem iza nas? — sav zadihan od brze trke upita Sampo jelena.

— To hiljadu medvjeda nas progone; oni hoće nas da progutaju, — odgovori jelen. — Ali ne boj se: ja sam jelen samog gorskog kralja, i ni jedan medvjed nikada mene ne će stići.

Poslije nekog vremena Sampo opet zapita:

— Kakvo to neobično dahtanje čujem iza nas? Jelen odgovori:

— To sto hiljada vukova juri; oni trče kao bez duše pa hoće i mene da razkomadaju. Ali ne boj se: ni jednome vuku još nije uspjelo mene prestići.

Tako su oni trčali još neko vrieme. Sampo-Lapčić opet zapita:

— Ne grmi li to grom iza nas u gorama?

— Ne, — odgovori jelen i uzdrhta svim tielom, — to je sam gorski kralj, on ide na nas svojim gigantskim koracima, i sad smo nas obadvojica propali, jer njemu ne može nitko umaći.

— Pa zar nema spasa? — upita Sampo.

— Nema, — odgovori jelen, — jedino ako uspijemo dotrčati do svećenikove kuće, koja je tamo na obali jezera Ekare. Ako nam to pođe za rukom, onda smo spaseni, jer gorski kralj nema nikakve moći nad krštenima.

— Ah, — reče Sampo, — trči što brže, moj mili jelene, juri po gorama i dolinama, ja ću nahraniti tebe zlatnom zoblju iz srebrnih jasala!

Jelen nije trčao, nego letio jedva dotičući nogama zemlju. Težko dišući napokon se skupa sa Sampom stvorio u sobi svećenika. Ali već je i gorski kralj bučio u dvorištu i lupao tako jako na vratima, da su svi mislili, da će se kuća razpasti na komade.

— Tko je to tamo? — upita svećenik.

— To sam ja! — odgovori izvana gromki glas. — Otvorite vrata gorskom kralju! Kod vas je nekršteno diete, a mnogobožci pripadaju meni!

— Pričekaj malo, samo dok ja obučem na sebe svećeničko ruho, jer hoću dostojno da dočekam tako visokog gosta! — odgovori svećenik.

— Dobro! — zaurla gorski kralj, — jer ću inače nogom izbiti zid tvoje kuće.

— Odmah, odmah, vaša milosti! — reče svećenik. Međutim on napuni čašu vodom i pokrsti Sampa-Lapčića po kršćanskom obredu u ime Otca i Sina i Svetoga Duha.

— Pa jesi li gotov? — opet zaurla gorski kralj i već podiže svoju strašnu nogu, da izbije zid.

Ali u taj čas svećenik sam otvori vrata i reče:

— Otiđi, nečisti duše, duše noći i zime, jer si ti nad ovim djetetom već izgubio moć. Gospod je obasjao malog Sampa zrakama Svoga sunca, i on ne pripada sada tebi, nego Bogu!

Kod tih rieči gorskog kralja obuze takav bies, da se je od gnjeva u isti tren razpuknuo, i u taj čas nastala je takva jaka snježna mećava, kakva se može težko i zamisliti. Počeo je padati gust snieg i padao je tako dugo, da je zatrpao sav svećenikov dom, i ljudi su mislili, da su oni zauviek pokopani pod užasnim smetovima. Samo jedini svećenik ostao je miran; on je čitao molitve i čekao jutro. A kad je nastalo jutro, pomolilo se sunašce; njegove zrake raztopile su snježne smetove, i svećenikov dom je bio spasen. Gorski kralj je izčeznuo, i nitko nije znao, kuda ga je nestalo. Možda on još i sada živi i caruje na gori Rastekajs.

Sampo-Lapčić se vruće zahvali svećeniku za svoj spas. Dobri svećenik mu dade »pulјku«, a Sampo-Lapčić u nju upregne jelena s pozlaćenim rogovima i odveze se u Ajmio k svojim roditeljima. Možeš si samo zamisliti, kako su se oni obradovali, kad se tako neočekivano vratio njihov sinčić.

A što se tiče toga, kako je Sampo-Lapčić postao važnim gospodinom, kako je svoga jelena hranio zlatnom zoblju iz srebrnih jasala, to je opet sasvim druga priča, koju bi bilo predugo sada pripoviedati, pa zato ćemo je ostaviti za drugi put.

STARA SKITNICA

I.

Stara šumska skitnica matori vuk lagano je išao šumskom prosjekom oprezno gazeći duboki snieg, obilazeći visoke smetove i sniegom zavijano korienje. Išao je bez cilja ne gledajući u stranu, kao da je duboko zamišljen, spustivši svoj kosmati rep, koji se vukao po sniegu ostavljajući na njemu tanke brazdice . . .

Bila je divna, jasna i studena noć, kakovu Gospod Bog šalje na zemlju samo uoči Božića u naše sjeverne krajeve. Pun mjesec, okružen obasjalim magličastim viencem, kao da je zamro na mjestu, i kad je stari vuk na njega pogledao, pomisli: — Bit će još jačeg mraza — znam ja to!

A šuma je bila okićena kao u priči. I stare sumorne jele kao šećerom bogato obasute injem, i smrznuto, od hlada ukočeno golo drveće, i pod težinom sniega savijeno grmlje — sve se to izpreplelo u neobično divnu šaru, koja začarava pogled . . . I svaka pahuljica, svaka iglica inja bile su liepo namještene starim mrazom; i svaka pahuljica, svaka iglica nastojale su da u sebi odraze sjaj mjesečeva svietla, i zato su one blistale u očima kao majušni briljanti. . .

Stara skitnica sivi vuk nije bio ni sit ni gladan. U posljednje vrieme on je volio baš takvo stanje, kad nema suvišne težine i liene prezasićenosti, ali nema ni napadaja gladi. Živci ugodno napregnuti. Cielo tielo osjeća lakoću i snagu; na srdcu nema zlobe i žeđi za osvetom. Jednom riečju, bilo je ugodno, mirno i nekako osobito lagodno; voljko bi bilo samo vidjeti nekog od svojih, kome bi se moglo povjeriti dobro stanje duha . . .

No neprimjetljivo su dolazile starost i njezina slabost, ali stara skitnica nije na to ni pomišljao — i sve dosad smatrao je sebe snažnim i nepobjedivim . ..

On polako iziđe iz guste šume na široku, otvorenu ravnicu, koja je pred njim ležala tako tiha, gladka i sva svjetlucava prelievajući se u živim iskricama . . .

Gladki put vijugao se kraj šume zaobilazeći ju — i vuk pođe duž njega probijajući se kroz grmlje . . .

On okrene glavu u onom pravcu, odkud se čulo škripanje sniega, i ugleda tamnu priliku čovjeka, koja se putem polako kretala prema njemu...

— Ne, ja ga ne ću dirati, — pomisli vuk, — pa makar ovaj čovjek i nije opasan, jer mu se ne vide noge, a ja ga ipak ne ću dirati. Ali ja hoću da mu se samo pokažem — neka me čovjek vidi i sazna, da i vuk može biti milostiv i dobar!...

I brzo zatim iziđe iz grmlja i nepomično stade kraj puta nekoliko koraka pred ženom, koja mu se približavala — stade izpravivši se, ponosno dignuvši glavu i odbacivši svoj liepi rep.

Odmah opazi, da je njegova pojava djelovala podpuno. Tamna se prilika zaustavi na mjestu, škripanje sniega pod njezinim nogama najedanput zamre, i postade tiho, tiho...

Pogledavši drzko čovjeku u oči stara skitnica odjednom uzdrhta. Njegov pogled susre se s pogledom žene. U njemu je on spazio isti onaj izraz kao i u njegove vučice, kad je imala mlade, i kad se sam sivi vuk bojao da joj se približi.

A žena brzo uzmahne rukom, u kojoj nešto jako bljesne, odrazivši sjaj mjeseca. I makar je bljesnulo nešto malo, ipak skitnicu obuze strah, jer je osjećao nešto neobično... I tada on podvine rep i polako, obazirući se na nepomično zastalu ženu, poče se

udaljivati od nje krijući se za grmljem i jelicama, što su virile izpod dubokog sniega...

Uto se negdje u blizini začuju saonice i hrzanje konja... Netko se tu vozio krajem šume. Zatim sve umukne — i do oštrog sluha sivog vuka doprieše ljudski glasovi...

On je znao, da se sad o njemu govori — i to mu je laskalo. A ujedno mu je bila ugodna i spoznaja, da on i samom čovjeku može da ulije takav strah... I nije se mogao oteti svojoj želji, da izađe na put i pogleda one ljude. Ali jedva se pokazao na putu na nekoliko metara od konja, kad začuje glas žene, koja je zavikala:

— Evo! Evo ga, djede! Pogledaj!...

I sivi vuk nije uspio ni da se snađe, kad nešto prasne, i u taj čas on osjeti jaku bol u stražnjoj lopatici... Vukući ranjenu nogu s tužnim zavijanjem stara skitnica pojuri u šumski gušćak težko dišući i u trku hvatajući svojom vrelom gubicom mrzli snieg...

— Što sam ja njima učinio? — pomisli on sa zlobom, koja se odjedanput u njemu pojavila. — Što sam ja njima uradio, da oni meni takvu bol zadadu?... Oh, kakva me zloba guši prema njima!

Ne gledajući preda se on stigne na malu čistinu, gdje su se često vukovi skupljali u čopor — i najednoć jaukne od bola. Nešto je škljocnulo, i nečiji

oštri zubi zarili se u njegovu šapu tako, da je od bola pao na zemlju.

Za čas je on sve shvatio i sav nekako klonuo duhom. Nije samo jedanput on vidio, kako su drugi vuci zapadali u takvu nevolju, koja je na njih vrebala po čitavoj šumi. Njemu nije bilo poznato, kako ljudi nazivaju stupicu, ali on ju je nazivao po svome — »neizbježivom nesrećom«.

II.

Stari je vilenjak, kako narod priča, obično u jesen odlazio nekud pod zemlju, u duboku jamu, pod korienje kakvog starog drveta, gdje je u težkom snu provodio zimu ... Ali nekad, kad bi mu dosadilo pod zemljom, on bi izlazio na svjež zrak, da protegne ukočene šape i da obtrči svu šumu ...

I ove je noći stari vilenjak izašao iz zemlje, da se prošeta po šumi, gdje je bilo tako neizkazano liepo... Prije svega on se protegne i postade tako golem i strašan, da je nadvisio svu šumu, i zato je mogao da ju odjednom pregleda sa svih strana i da vidi, da li je u redu njegovo carstvo. Zatim se starac odjednom skupi i postane tako malen, da nije bio veći od jelinog češera, i počne zavirivati u rupe, da vidi, spa-

vaju li miševi smotani u klubko, driemaju li ježevi, tvorovi i svi ostali sitni šumski stvorovi. A pošto je sve bilo u redu, i svi spavali, tko je morao spavati, tada se on umiri. Onda uzme uzrast običnog čovjeka — ali samo kudravog, kao mahovinom obrasla kvrga, i u takvom obliku ode da luta po uspavanoj, začaranoj šumi...

III.

Žalostno, promuklo, otegnuto vučje zavijanje svratilo je na sebe njegovu pažnju. — Vuk urliče, — pomisli on. — Valjda je u nevolji, jer drugčije ne bi tako žalostno zavijao!

I vilenjak brzo pođe u tom pravcu, odkud je do njega dopiralo ovo žalostno zavijanje šumske skitnice.

On izdaleka opazi na sniegu golemog vuka, koji je nepomično sjedio i, dignuvši šiljastu njušku, tužno urlikao... Stari vilenjak bio je dobar prema svima šumskim stanovnicima, koje je držao za svoje pitomce, i imao je prema njima samilosti. I sad mu je bilo žao vuka, makar se on često ljutio na njega kao i na sve vukove. Odviše su ljuti i nemirni ovi vuci i nikom ne daju mira, a među sobom žestoko se kolju zbog svake sitnice...

Prišavši vuku on se sagne nad stupicu i šuteći dugo se bavio oko nje, dok ju slučajno ne otvori i ne oslobodi vučju šapu...

— No, stari razbojniče! — reče on dobroćudno. — Eto, sad se na tebi osvećuju tuđe suze!...

Onda se stari vuk nije više mogao uzdržati i, previjajući se od bolova, poče se njemu tužiti na ljude za sve ono zlo, koje su oni njemu učinili ove divne noći, kad je njemu bilo tako liepo, i kad on nije ni pomislio da nekome učini zlo...

On je tužno cvilio ližući iznakaženu šapu i ljutito sievao zelenkastim očima...

— Zbog čega, djede, vilenjače?... Zbog čega oni tako muče mene? Zar sam ja njima učinio zlo danas; zar sam ja smetao njima u nečemu?... Ja sam htio samo pokazati njima, da i krvožedni vuk može biti milostiv i pravedan... A sad ja vidim, da nije trebalo ovako postupati... Sada ja znam, što treba da radim i kako da se vladam prema njima. Neka oni više ne očekuju od mene samilosti...

Djed vilenjak ljutito odmahne glavom i zatrese svojom siedom bradom.

— Šuti, vuče!... Šuti, luda glavo!... Od jednog zla proizlazi drugo... Jedno zlo mami drugo... Ljudi ne zadaju tebi muke, nego zlo, koje proizlazi od tebe... Upamti, stari vuče, tupa glavo!.. Mnogo

zla posijao si ti svuda, i baš to zlo tebi ne da mira; ono jedino tebe muči i progoni cielog života...

I ne mogavši se uzdržati od žalosti prema vuku, on ga je milovao po glavi, i u očima starog vilenjaka zablistale suze žalostnice...

Stari vuk je njega sumorno slušao, i na srdcu mu bi očajno, težko i gorko, makar je naokolo njega bilo sve kao i prije divno i liepo... Isto je tako sjajno svietlio pun mjesec, isto tako su stajale, kao niema priviđenja, sniegom omotane jele; isto je tako jasno i toplo sjalo miliardama žarkih zvjezdica bezgriješno nebo.

STRAŠAN LOV

Ranim jutrom spremala se Miljenkova majka na sjenokos. Mali Miljenko se probudi i odmah opazi, da ona s čavla skida kose. Sad mu je bilo sve jasno.

— Majko, uzmi mene na livadu! — počne on, i kako je bio unapried uvjeren, da će biti odbijen, naprči usne.

— Što bi ti još! Sjedi kod kuće! Kud ću s vama! — odgovori majka ljutito.

Ona se žurila.

— Uzmi! — umolno reče Miljenko i zaplače.

— Šuti, uzet ću te, kad dođem po objed. A ako se budeš derao, onda ćeš dobiti šiba! — zaviče majka.

Ali Miljenko se nije smirio. On otvori širom usta, što je samo bolje mogao, i prodere se otegnutim glasom:

— A-a-a-a!!!

Majka na čas pogleda u njega, onda se obazre oko sebe da nije štogod zaboravila, i izađe iz kuće. Miljenko zaviče iz svega glasa, a zatim se najednoć nečega sjeti pa se podiže na koljena.

— Zorice, oj Zorice! — pozove on plačnim glasom, ali nitko se nije odazivao.

— Oj Zorice! — zaviče on jače.

Na podu u jednom uglu u hrpi krpa i dronjaka nešto se počelo micati. I podiže se jedna ljepuškasta plava glavica, sva rumena s pospanim očicama. Zbog jake svjetlosti zažmiri i veselo se nasmije.

— Šta je Miljenko? — upita ona. Uvrieđeni Miljenko okrene leđa.

— Majka je otišla na livadu! — odgovori on ponovno raztegnuvši usta.

— Na livadu? — ponovi Zora. I najednom oboje zavrište. I plakali su gorko i neprekidno. Rano sunašce, zavirivši u kuću svojim kosim zracima, osvietli dvie zaplakane plave glavice i — nasmieši se.

Otvoriše se vrata, i uniđe baka Ana, koja je istom odpremila kosce na livadu.

— Šta je to? — zapita ona stojeći na pragu.

— Majka . . . je otišla . . . na livadu . . . — zajecala djeca još jače.

— Aha, tako! — nasmije se baka. — Pa nemojte plakati, sad ću ja naložiti vatru i izpeći ću vam

uštipke. A kad majka dođe po objed, metnut će vas u kola pa odvesti na livadu. Tko je vidio, da djeca tako rano idu na livadu?!

Djeca se umiriše. Obećani uštipci učiniše im se odviše primamljivi. Baka Ana naloži vatru, a zatim toplom vodom opere zamazane dječje obraze. Uskoro su bili gotovi i uštipci. Miljenko i Zora doručkovali su već u punom veselju.

— Zora, hajdemo preko rieke do čobanina, — izjavi Miljenko poslije doručka. — Poigrat ćemo se tamo do objeda, a onda ćemo s majkom na livadu!

— Hajdemo do čobanina! — odgovori Zora. Ona je u svemu bila suglasna s bratom.

— Idite, idite do čobanina! — ohrabri ih baka. — Pogledajte, da se naši jaganjci nisu po grmlju razštrkali. A poslije objeda ću vas s majkom na livadu odpremiti! — Poslije tih rieči baka im u džep metnu još po tri uštipka i odprati ih izvan kapije.

Čobanin se nije nimalo začudio, kad se pred njegovom kolibom pojaviše dva mala stvorenja: Miljenko i Zora. On se navikao na pohode malih gostiju iz sela. Pravio im lopte od kudjelje, pleo korpice, izrezivao frulice. Djeca su i njega voljela i rado mu pomagala čuvati marvu.

— Zdravo, mališani! — zaviče on njima provirivši iz kolibe.

— Zdravo, striče Mate! — odgovore djeca.

— Deder, djeco, potjerajte one krave k stadu. Vidite, i onu ovcu s jaganjcima tamo, što se odbila... I nju povratite. Onda dođite, a ja ću vam napraviti igračke! — reče čobanin i opet se uvuče u kolibu.

Djeca veselo potrčaše po zelenoj livadi poskakujući i mašući vrbovim grančicama. Crveni, žuti, plavi cvjetići izmicali izpred njih. Bieli pahuljasti maslačci klanjali im se svojim zračnim glavicama. Ah, kako je veselo trčati po zelenoj rosnoj livadi! Veselo preskakivati male zelene grmiće! Veselo tjerati crne uplašene jaganjce, koji blejeći trče za svojom majkom.

I djeca su opet kod kolibe. Umorna, zadovoljna. Čobanin važno strugaše prut i tiho govoraše:

— Napravit ću ja tebi, Miljenko, lûk i udesit ću strjelicu, pa ćeš ti ići u lov na svakojake divlje zvieri..

Miljenko je bio uzhićen. U njegovoj glavi zarojiše nove misli.

— Striče Mate, da li se i na livadi može loviti?!

— A što ne, može se i na livadi, — ozbiljno odgovori čobanin.

— Oh, baš je to dobro, striče Mate! Znaš, naši danas tamo kose... I mi ćemo tamo otići! — veselo mu objasni Miljenko. Čobanin je šuteći strugao dalje štapić.

— A je li, striče Mate, ima li tamo vukova ili medvjeda? — drhtavim srdcem zapita Miljenko.

— Pa ima svašta; ima vukova, pa ima i medvjeda, — polako odgovori čobanin; on je bio umoran, i htjelo mu su spavati.

E, pa mi ćemo onda medvjeda i ubiti... Zar ne, Zora?! — važno zapita Miljenko.

Medvjeda... pa da... — pokorno se s njime složi Zora.

Za nekoliko minuta luk je bio gotov, i Miljenko se učio strieljati. On je udešavao tanku strielu, odpuštao tetivu, i striela je pravo letjela na pet, šest metara.

Mladi strielac ponosno je pratio kretanje striele. A Zora je odano trčala poskakujući po visokoj gustoj travi i našavši strielu dodavala je bratu. Tako su se oni dugo igrali, dok im vruće sunašce nije opalilo plave glavice, i dok čobanin nije potjerao svoje stado na rieku.

— Hajdemo, Zora, kući! Skoro će majka doći po objed. Pa vrieme je i nama u lov.

Izpunile su se strastne želje i duga očekivanja! Srdce se raduje! Hoće da krikne od veselja! Miljenka i Zoru smjestiše u kola. Metnuše i lonac graha, ćup kisela mlieka, žlice i kruh zamotaše u ručnik.

To je objed koscima. Izađe majka. Sjede. Uzme uzde u ruke.

— No, krenimo, djeco! Hajde! riđonja, ej rođeni! — reče majka.

Riđonja krene. Kola s posuđem odskočila. Odskočile i biele dječje glavice. I evo ih već za čas na putu.

— Kako je liepo! Krasno! — vikala djeca uzhićeno. Sunce je već prešlo podne. Plavo nebo disalo znojem. Bilo je vruće i tiho — ni vjetrića. Po prašnjivom putu polako kasao riđonja.

Majka je šutjela lieno se obazirući po stranama. Umuknula i djeca. Za kolima je trčao Miljenkov ljubimac Šarko izplazivši svoj dugački crveni jezik.

I evo, stigoše. Liepo je na sjenokosu. Vruće i tiho. Pokošena trava leži u redovima. Sladki miris struji zrakom.

— Silazite, djeco! — reče majka zaustavivši riđonju blizu triju plastova svježeg rahlog siena.

Miljenko siđe sam, Zoricu skine majka.

— No, Zora, sad hajdemo u lov, — važno izjavi Miljenko, popravi tetivu i polako se uputi prema šumi. Zora gegajući pođe za bratom.

— Sad u lov, — ponovi ona.

Djeca su išla dugo; bar se tako njima činilo.

Evo potoka, a do šume još daleko... Negdje je zalajao Šarko...

— Zora, rieku ćemo morati pregaziti! — zamišljeno reče Miljenko. — Vidiš, šuma je još daleko, a gdje bi tu bila zvjerad? Ni vuci ni medvjedi ne trče po polju. Oni vole gustu šumu.

— Pa ja ne znam... — neodlučno progovori Zora s velikom sumnjom pogledavajući na potok. — Rieka, znam... možda je i duboka, tko bi to znao... Kako bi nju pregazio, možda se još i utopiš!...

— No, evo ti, da se i utopiš! Smiešna si ti, pa ja ću tebe izvući! Ja znam plivati. Kad se s djecom kupam, uviek plivam. — Miljenko se samo pravio važnim: jer on se s velikim trudom mogao držati na vodi samo par trenutaka.

— Hajdemo, Zora, — reče Miljenko, — jer dok mi tu dangubimo, svi će se medvjedi i vukovi razbježati, pa ne ćemo ništa moći uloviti. On sjede na obalu, metne pažljivo svoj luk na travu i počne zasukivati nogavice. Zora je šutjela. U to se vrieme iz šume začu očajno lajanje Šarka. Djeca se požure. Zora digne suknjicu nad koljena i oprezno stupi u vodu debelim bosim nožicama. Miljenko je zapoviedao:

— Polako, daj ruku! Ne plaši se, ne dam, da se utopiš!

— Joj, Miljenko, strašno! Utopit ćemo se!...

Potok je bio plitak — voda nije bila djeci ni do koljena. A ipak je Zorici bilo strašno. Djeca su već bila na sredini potoka. Zorica se donekle snašla u svom položaju, kad se najednom lavež Šarka, koji je bio na trenutak prestao, ponovi svom snagom.

— Šarko je valjda napao na medvjeda! — s lakom strepnjom izusti Miljenko.

— Bit će na medvjeda! — ponovi Zorica zamirućim glasom. Djeca se sretno dočepala obale. U to vrieme biesni lavež Šarka dođe do vrhunca. Činilo se, da će promuknuti od lajanja. On je cičao, zavijao, opet lajao i lajao bez kraja! Djeca se u strahu zaustaviše.

— Na medvjeda, — prošapće Miljenko. Zora je šutjela. U njezinim izbuljenim očima vidio se strah. Bliede su joj usne podrhtavale. Miljenko je izgubio svu odvažnost: izpruživši vrat prisluškivao je, što se to zbiva u šumi. A Šarko kao da je pobjesnio. Činilo se, da kida veliku zvierku na komade.

— Joj, Miljenko, ja se bojim medvjeda, pojest će nas!.. — šaptala je Zora ne skidajući pogled od šume.

— Ne će pojesti! — šaptom odgovori Miljenko. Treba strieljati... — neodlučno reče on.

— Ne, Miljenko! Pojest će nas...

— Vidi kukavice! Mi ćemo njega ustrieliti, pa zašto nam je Mate i napravio luk?! Pogledaj, kako je oštra striela! Opipaj prstom! — Zora dodirne kraj drvene striele.

— Sad znam, kakva je! — produži Miljenko hrabreći se — kad ona pogodi medvjeda u oko, on će odmah osliepiti i uginuti!

Lavež Šarka počeo se stišavati; činilo se, kao da je pas iznemogao od umora i lajao je izprekidano hrapavim glasom.

— čuješ, Zora, valjda je Šarko zagrizao medvjeda. Nemamo se čega sada bojati! — bodrio sebe i Zoru uplašeni Miljenko.

Zora je šuteći nepomično stajala.

Napokon se djeca u velikom strahu polako približiše šumi i zamrieše na mjestu pažljivo osluškujući šumsku tišinu...

Najednom negdje sasvim blizu zapraska suho granje...

Nešto naglo potrči iz šume upravo na njih.

Zora uzviknu strašno i preplašena baci se na zemlju.

Zbunjeni Miljenko izpusti iz ruku svoje oružje...

Ali nije dospio ni kriknuti ni pobjeći, kad iza grma izskoči Šarko i s osobitom se radošću poče umiljavati djeci. On se, čini se, ponosio pobjedom.

— A, to si ti! Jesi zagrizao medvjeda? — jedva dišući od straha upita Miljenko i, opet prikupivši hrabrosti uz vjernog druga Šarka, razmakne grmlje . .

Pred njim je na zelenoj mahovini ležao nepomično mali jež savijen u klubko.

— A gdje je medvjed? — upita Zora.

— Pa to je on valjda na ježa tako lajao! — s gorkim razočaranjem odgovori Miljenko — a mi smo mislili, da je to medvjed! . . .

Miljenko uzdahne. On uzme štapić i dotakne ježa, a ovaj na to zafrče. Djecu je to zanimalo.

— Zorice, pa on je još mali, — reče Miljenko. — Hajde da ga ponesemo kući mjesto medvjeda . . . Pojit ćemo ga mliekom.

— Pa ponesimo, — pristane Zora.

Miljenko oprezno dokotrlja štapićem k sebi ježa, prihvati ga krajem košulje, i s tim se plienom djeca vratiše iz lova.

KRALJEVA CIPELA

I.

Karlo Veliki lovio je divljeg vepra u velikoj i gustoj šumi.

On je već nekoliko sati sa svojom pratnjom progonio divlju zvier, ali bez uspjeha . . .

Za vrieme divlje trke jedna se kraljeva noga izkliznula iz stremena, on nikako nije mogao da je stavi natrag . . . Kad je napokon divlji vepar bio uhvaćen, i kralj sišao s konja, da se odmori, istom tada je primietio, da na lievoj nozi nema cipele . . .

Kralj se namrštio i strogo naredio slugama:

— Ej! . . Pronađite moju cipelu! . .

Kako je kralj bio namršten i kako je govorio svojim jakim i strogim glasom, nisu nazočni od straha smjeli ni dahnuti te su bili pripravni i u zemlju propasti, samo da izmaknu njegovu pronicljivu pogledu . . .

Karlo Veliki imao je tako veliku i široku nogu, da je za jedan par njegovih cipela trebala gotovo jedna ciela volovska koža, a da se i ne govori o baršunu i dragocjenom kamenju, koji su ukrašavali cipele. Naravno, nije se kralj zbog tolike vriednosti cipele uznemirio, nego mu je bilo neugodno, da se takav vrati u dvorac. Osim toga on se jako privikao na svoje stvari i, napokon, smatrao je gubitak cipele za loš znak...

Ali sve traženje bilo je uzaludno. I ljudi iz pratnje vratili se u logor praznih ruku...

Nekako na brzu ruku zamotali kralju nogu zvjerinjom kožom, i tako se on uputio kući.

II.

Međutim je izgubljenoj cipeli sudbina odredila riedak udes. Iste večeri išao je kroz onu šumu drvosječa Boše, s velikim svežnjem granja na leđima, vraćajući se svojoj šumskoj kući, i odjednom naiđe na golemu kraljevu cipelu...

S velikim divljenjem on ju je dugo promatrao sa svih strana, a zatim ju podigao i samo uzviknuo. On od rođenja nije vidio sličnog čuda...

— Gospode Bože... — izustio je, — pa zar postoji na svietu takav div-čovjek, koji ima ovako golemu nogu?

Pažljivo je podigao onu neobičnu cipelu i pošao kući ne skidajući s nje očiju.

Bio je već sumrak, kad je drvosječa Boše stigao svojoj siromašnoj kućici i stenjući i uzdišući metnuo u kut svežanj granja kao i svoj nalazak. Radeći cio dan on se sada osjećao osobito umoran.

Žena mu je ležala bolestna, a sedmero djece čekalo ga s nestrpljenjem, da im zgotovi večeru. Skupa sa ženom ležalo je i njihovo najmlađe diete, kojemu nije bilo još ni mjesec dana.

Drvosječa naloži vatru na ognjištu i nad njega objesi kotlić s mliekom i kestenjem.

— Čuješ, stari! — reče žena, — ja se tako bojim, da mali za vrieme sna ne padne s moga kreveta na pod. Kamo da ga smjestimo?...

— Da, to baš nije lako, — primieti Boše. — Danas nikako nisam dospio da mu iz vrbova pruća izpletem kolievku.

— A što ono leži tamo u kutu kod granja? Što si mi to donio?...

— Ah, da!... Pogledaj, kako je to neobična cipela!.. Kako golemu nogu mora da ima onaj čovjek, koji ju je izgubio.. Naravno, to je morao

biti jahač, jer drugčije, izgubiti cipelu s noge i to ne primietiti, nemoguće je.

— Cipela je tako golema, da na prvi pogled naliči na čamac!... Pa, znaš što — metni našeg malog u tu cipelu. Njemu će u njoj biti ugodno, toplo i sasvim udobno!...

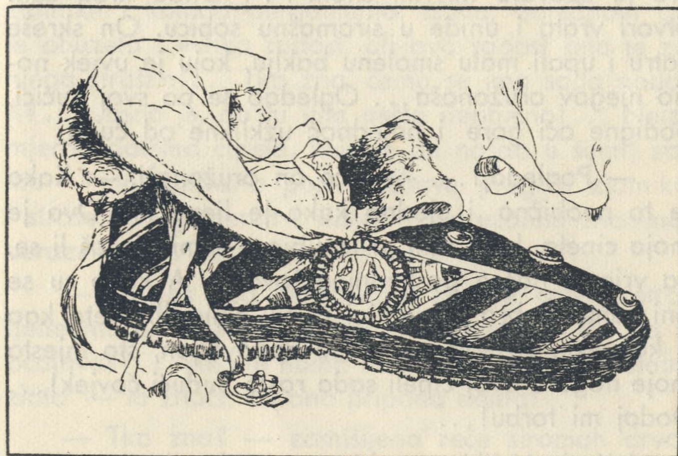
— Ja se samo bojim, — plaho primieti drvosječa, — da netko ne sazna, da mi u kući imamo ovu neobičnu cipelu; a pogotovo, ako ona još pripada nekom velikom gospodinu — jer tada će me okriviti za krađu i strpati u zatvor!...

— A tko će nju vidjeti?... Pa zar tko dolazi k nama?... Ne, ne, nema se o čemu razpravljati: smjesti malog — to mu je sam Bog poslao ovaku kolievku!...

I siromašni drvosječa odmah poče smještati diete u kraljevu cipelu, koju je zatim objesio za tavanicu, pričvrstivši ju remenjem... Kolievka je izpala tako zgodna, da se nije trebalo ni poželjeti nešto bolje...

Bila je hladna i gadna jesen. U siromašnoj kućici drvosječe bilo je preko cielog dana hladno i neugodno, i samo uvečer bilo je malo toplije, kad je on donosio naramak granja i ložio na ognjištu. Ali toplo je bilo, samo dok je gorjela vatra, a poslije je opet bilo tako hladno, da bi se pri disanju vidjela para iz usta. Samo najmlađemu članu obitelji bilo je toplo

i ugodno u kraljevoj cipeli, gdje se je on odlično osjećao. Jednom kasno uvečer drvosječa je nahranio djecu i bolestnu ženu, a sam pojeo ostatke večere, i uskoro su svi u kućici zaspali dubokim snom.

U isto vrieme, nedaleko od drvosječine kućice, u dubokoj tami polako se probijao šumskim putem Karlo Veliki u pratnji samo svoga oružonoše. Najednoć njegov konj sa svom snagom udari kopitom o svaljeno drvo i tako ozliedi nogu, da je odmah počeo hramati. Žaleći jadnu životinju Karlo skoči s konja i povede ga za uzde...

Nakon nekoliko minuta oni su slučajno naišli na kućicu drvosječe, i kralj odluči da tamo uniđe, da se malo ogrije...

Na njihovo kucanje i viku nitko se nije odazivao; sve je spavalo mrtvim snom . . . Onda kralj sam otvori vrata i uniđe u siromašnu sobicu. On skreše vatru i upali malu smolenu baklju, koju je uviek nosio njegov oružonoša... Ogledao se po svoj kućici, podigne oči gore i najednoć uzklikne od čuda:

— Pogledaj!... — reče on oružonoši. — Kako je to neobično i ujedno kako je liepo!... Ovo je moja cipela, koju sam ja izgubio u šumi, sjećaš li se, za vrieme našeg posljednjeg lova... A kako su se oni samo dobro dosjetili i u nju smjestili diete kao u kolievku. Ja sam neobično zadovoljan, što mjesto moje noge u ovoj cipeli sada raste budući čovjek!... Dodaj mi torbu!...

I Karlo Veliki zagrabi pregršt zlatnika i pažljivo ih saspe u cipelu. Zatim uzme komad pergamenta i oštrinom svoga lovačkog noža s mukom ureže nekoliko rieči...

Nikog ne budeći, ogrijavši se — putnici su tiho ostavili kućicu drvosječe; a da ne ostanu vrata otvorena, izvana su navalili veliki panj, koji je nedaleko ležao.

IV.

Užas je obuzeo Bošea, kad je ujutro htio diete izvaditi iz cipele-kolievke i kad je u njoj ugledao zlatnike i komad pergamenta. Istina, odjednom ga je obuzela i velika radost, ali ova radost bila je za njega strašna!... Tko zna, čemu se ima sada nadati?... Jasno je, da tu ima nešto neobično!... Neizmjerno golema cipela, koju je on našao u šumi; zatim — neočekivana pojava čitave pregršti zlatnika i strašan pergamenat s nekakvim urezanim znacima, nerazumljivim za jadnog drvosječu.

— To nas Bog blagoslivlja za sve naše pretrpljene muke, — rekla je Bošeova žena. — Pa što ti očajavaš?... Ako je nama netko neprimjetno metnuo zlato — to znači, da ono pripada nama!...

— Tko zna? — zamišljeno reče siromah drvosječa, — može biti je ovo nečija gruba šala, koja bi me mogla dovesti do ljute kazne... Dobro bi bilo saznati, što piše na ovom pergamentu. Možda bi se onda sve razjasnilo.

— Onda hajde u susjedni samostan do samostanca Manje i zamoli ga, da ti raztumači, što je tamo napisano, — posavjetovala ga žena.

To je Bošea odmah umirilo, i on se poče spremati za put...

V.

Siromah Boše dugo nije mogao da dođe do samostanca, ali napokon mu je to uspjelo. On ga je primio, ali vrlo neljubezno i još je zavikao na njega:

— Što hoćeš? Zašto dolaziš i narušavaš naš mir?

Ali kad je saznao, u čemu je stvar, i uzeo pergamenat u ruke — njegove su oči pohlepno zasjale, i na licu mu se pojavio radostan osmieh.

— Pričaj mi, kako je to bilo! — rekao je samostanac.

I Boše mu izpriča sve potanko.

— Da li je bilo mnogo para u cipeli? . . .

— Pa, gotovo jedna pregršt . . . Evo ih — ja sam sve donio . . . Kunem se Bogom, da nisam zatajio ni jednog komada! . . . — rekao je Boše.

— Dobro, dobro, — brzo reče samostanac zatvarajući zlatnike u kutiju. — Sada idi i šuti o svemu. Ako ne ćeš, bit će zlo. Čuješ li? . . .

— Čujem . . . Hvala vam . . .

I Boše je izašao radostan i zadovoljan, što je tako dobro prošao.

A samostanac odmah pošalje glasnika u susjedni dvorac, u kojemu je živio znameniti grof Konde, moleći ga, da odmah dođe u samostan.

Uvečer je grof već bio u ćeliji samostanca, a ovaj, dodavajući mu pergamenat, tajanstveno je govorio:

— Evo, grofe, dokumenat, koji treba podnieti kralju radi potvrde milosti, koje su ovdje obećane. Vidite, meni je kao samostancu nezgodno baviti se ovakvim poslovima. Ali vi to možete učiniti. Samo uz dogovor: kad dobijete sve, onda ćete meni dati polovinu! . . . Stajalo me je mnogo truda, dok sam došao do ovog dokumenta.

— Kunem se mačem, da ću tako učiniti! — uzklikne grof, a u sebi je pomislio: — Da, dobit ćeš, samo ti čekaj. Od mene se ništa ne nadaj! Ti i onako ništa ne možeš učiniti s ovim pergamentom — jer mi ga drugčije ne bi tako lako dao! . . .

Grof se povratio u svoj dvorac, a ujutro je već pohitao u grad Ahen, gdje je u to vrieme živio kralj Karlo.

Njemu nije težko bilo vidjeti kralja, jer je on rado primao molitelje u svako doba.

— Što želi od nas blagorodni vitez grof Konde? — prijazno dočekao Karlo svog molitelja.

— Vaše veličanstvo! — duboko se naklonivši rekao je grof. — Ja vas molim, da mi podielite malo pažnje . . . S velikim trudom i uz velike troškove meni je uspjelo doći do dokumenta, koji je pisan rukom

Vašeg veličanstva... I sada ja dolazim pred vaše veličanstvo s molbom, da ga vašim milostivim riečima potvrdite.

— A, tako? — reče Karlo. — Pa kakav je to dokumenat, grofe?... Pokažite mi ga!...

Gordo omjerivši nazočne dvorjanike i s pobjedonosnim pogledom grof Konde preda kralju svitak pergamenta...

Lice Karla se najedanput namrštilo.

— Ovdje nešto nije u redu, grofe!... Da li baš vama pripada ovaj dokumenat?...

— Kunem se čašću, Vaše veličanstvo!...

— Ni rieči više, grofe!... — zagrmi Karlo lupnuvši nogom o pod. — O kakvoj časti vi meni govorite?... Izpričajte mi, kako je dokumenat dospio u vaše ruke; i ne pomislite, da mi kažete makar jednu lažnu rieč, jer ću vas ja odmah uhvatiti!...

Sav blied, zbunjen, izprekidanim riečima i kao izgubljen izpričao je grof Konde, kako je to bilo, i kako je on dobio svitak pergamenta od samostanca.

— Tako, tako! — reče zamišljeno Karlo, — sada mi valjda govorite istinu. I samostanac će sigurno izpričati gotovo isto. A sada pročitajte, što sam ja tu napisao!...

Zapinjući grof Konde je pročitao nesigurnim, plahim glasom:

»Tko podnese ovaj pergamenat — pa makar bio i običan drvosječa — dobit će od mene moj dvorac Blua s pripadajućim mu zemljištem. Kralj Karlo.«

— Meni nije potrebno znati, kako je to bilo. Mene samo zanima, koji su to ljudi, i koliko njih je upleteno u ovu stvar. A dvorac Blua svejedno će pripasti onome, kome sam ja predao ovaj pergamenat... Naravno, siromašnog drvosječu ne bi lako do mene propustili, a vi, grofe, ljubezno ste uzeli na sebe dužnost glasnika budućeg grofa Sabo, ovog čestitog i povjerljivog čovjeka... O, koliko više vriedi on nego mnogi oni, koji se ponose svojom spoljašnjom čašću i plemenitošću!...

Drugog dana drvosječa Boše bio je pronađen i doveden pred kralja.

Siromah nije vjerovao svojim ušima, kad je čuo o kraljevoj milosti, i da nije bilo žene, on bi od radosti sišao s uma...

Siromah drvosječa sa ženom bio je osnivač s vremenom bogate loze grofova Sabo.

BREZA

Ona je rasla usred male poljane, uzpravna, vitka breza, s bielim stablom, s mirisavim, blještavim listićima. A oko nje šumjeli stari hrastovi, cvale bielim cvatom i sladko mirisale krošnjate velike lipe, zelenjele se baršunaste omorike, ponosno se dizali u vis liepi borovi, i trajno treperile kao od straha svima svojim sivo-zelenim listićima tužne jasike. Jednom riečju, oko breze bio je čitav gaj, ne baš velik, ali vrlo liep.

Breza je rasla i sjećala se, kako je rasla. Ona se sjećala, kako je težko bilo rovati i tražiti u zemlji hranu svojim mladim korjenčićima. Zemlja je bila čas previše rahla, čas odviše tvrda, a nekad je odjednom kamen smetao rasti kojemu od njezinih korjenčića, i ovaj se morao maknuti u stranu, a drugi tvrdoglavi, koji se nisu htjeli pomaknuti, umirali su; zato je, zbog te smrti, ostalima bilo prostornije.

— A zašto —, mislila je breza, — nije zemlja svuda jednaka? Sad je previše u njoj hrane, sad opet

premalo, a nekad nema nikakve, i zašto je ono kamenje na putu? Kako je to sve dosadno!

U proljeće, kad je sunce ogrijavalo brezu, i ona se budila iz dugog zimskog sna, bilo joj je tako liepo. Sunce je jarko svietlilo i ugodno grijalo. Zrak je bio pun tople pare, zemlja kao da je sama nudila probuđenim korjenčićima sočnu i ukusnu hranu. Sve je to bilo tako liepo. I breza je razvijala svoje smolenaste, mirisave pupoljke. Ona se sva radovala, sva mirisala, sva se odjevala sitnim, svietlim, žuto-zelenim listićima.

Ali ovako nije uviek bilo. Što su dulji bivali dani, to je i sunce jače grijalo. Poslije je ono već i peklo, a zatim počelo osjetljivo žeći. Lišće se na brezi pokrivalo prašinom, venulo i žutjelo. Ona je umirala od žeđi.

— Kap, makar jednu kap kiše! — molila je ona.

I napokon je padala kiša. Naletio je s hukom i vihorom crni oblak. Vršci drveća šumjeli, povijali se, i svi njihovi listići treperili. Vjetar ih je trgao i daleko nosio. Ali bura nije mogla dohvatiti brezu. Nju je štitilo drugo drveće. Ona je samo osjećala, kako je sve njezine listiće milovao lagani, svježi vjetrić, i njoj je bilo liepo.

Evo i kiše! Ona je pala kao iz kabla, vjetar je nosio njezine kapi. On je njima udarao i šibao sve, što je samo stigao: šumu, travu, kuće, ljude.

— Zašto je to tako bolno? — govorila je breza. Ali kiša to nije shvaćala: ona je šibala brezu hladnim kapljama sve jače i jače, i njoj je bilo bolno i hladno.

I što je dulje padala kiša, to su hladnije bivale njezine kaplje. Evo, mjesto njih već se pojavila tuča, najednom zašumio i počeo odskakivati i krcat krupan led. Kao kuglama on je gađao drveće, kidao s njih list i koru. Šibao je i brezu, makar je nju štitilo drugo drveće. On je izmlatio, posjekao svu travu, sve cvieće naokolo breze; svu je izranio, napravio duboke brazde po njezinoj nježnoj, bieloj kori, i iz tih rana curio je kao kristal svietli brezin sok. To su bile njezine suze.

— Ah! — šaptala je breza. — Kako je sve gadno na svietu! Kako je meni bolno i hladno. Pa zar nije moglo biti bez leda? Još jutros sam se gušila od žege, a sada se smrzavam od studeni, bolestna, izubijana, izranjena!

I sve ostalo drveće jednako je zeblo, ali se nije tužilo, jer je naviklo na svakakve nezgode. Ono je tiho i tužno među sobom šaputalo, a ptice se žalostno dozivale. I njima je bilo hladno. Samo trava na čistini nije se tužila, jer je ona bila mrtva.

I počela je padati hladna kiša i padala je bez prestanka dan, dva, tri. Breza se posve ukorila, kao zimi.

— Ah, kako je to sve gadno, kako gadno! — šaputala je ona.

Napokon je kiša prestala. Oblaci se razplinuše u magli, i sunce je opet počelo grijati. Breza se ogrijala, odmorila, izpravila sve svoje listiće, ali se ipak bojala i leda, i hlada, i stajala žalostna ne vjerujući ni suncu, ni svemu onome, što je bilo oko nje.

— Ah, — mislila je ona, — kad ovo drveće oko mene ne bi zaklanjalo ono, što je u daljini, može biti bih ja mogla vidjeti nešto bolje od svega, što me okružuje! Možda je tamo negdje vječno toplo i svietlo! O, kad bi jedanput nemoguće postalo moguće.

I njezina se želja izpunila, samo ne tako, kako je ona to zamišljala.

Jednog ranog jutra, kad je još trava spavala pod hladnom rosom, i ružičasto se jutro rumenilo na vršcima drveća, u gaj je došlo mnogo radnika s pilama i sjekirama, i počelo se raditi. Lupa, šum, vika. Staro drveće pilili pilama, sjekli sjekirama, i ono se s treskom i stenjanjem rušilo na zemlju. Do podne je posao bio svršen. Gotovo sve ono drveće oko breze ležalo je mrtvo. Samo brezu i još nekoliko jasika, koje su bile isto tako mlade kao i breza, nisu dirnuli.

Nestalo je gaja — daleko naokolo breze bilo je čisto polje.

— Eto, kako se sada liepo vidi, — pomisli breza. Plava, svietla brda. Tamo je, valjda, jako tamno. Pred njima je more, a nad njima lietaju biele ptice. Evo lug, tako zelen, baršunast. Po njemu hodaju jaganjci. Oni će valjda doći i k meni u goste. Ah, ništa od toga ja nisam prije vidjela, ni odkud dolaze oblaci, kiša i grȁd!

Nije dugo razmišljala breza. Nije prošlo ni dva dana, a oblaci se skupili, počeo puhati vjetar; on je puhao sve jače i jače. Sva su se brda pokrila oblacima, potamnjelo burno more. Sve zvieri i male zvjerke i ptičice sakrile se, kud je tko mogao. Samo dugokrili galebovi kružili su nad bielim valovima.

— Nama je liepo u buri, — vikali oni. — Sada će nam sigurno burno more nešto izbaciti, i bit će za nas gostbe.

— A nama nije dobro, — mislile jedrenjače i mali čamci. — Mi se radujemo vjetru, a nikako buri. Ali kad ne bi bilo vjetra, ne bi bilo ni bure.

A vjetar je zviždao, hujao i zavijao.

— Sada ja jurim na noćnim krilima — sada osjećam snagu. Sklonite se, prostora meni, prostora! I on naleti na brezu. Stenjući nagnula se breza. Sve njezine grane, svi listići i žilice uzdrhtaše.

— Prostora, prostora! — vikala je bura. — Makni se s puta! Sagni se, sagni, prikloni se preda mnom!

— Oh, ja se ne mogu nagnuti, — govorila je breza. — Ja sam od djetinjstva uzrasla uzpravna i ravna! Ja se ne mogu sagnuti. Tome ja nisam kriva.

— Sagni se, sagni! — gudio je vihor. — Ja nisam kriv, što jurim, sve kidam i lomim. Kad ne bi bilo zraka, ne bi bilo ni vjetra. Kad ne bi bilo ni vjetra, ne bi bilo ni bure. Kad ne bi bilo zraka, ne bi bilo ničega, što njime diše. Ja nisam kriv, što sunce ne grije sve i svuda jednako. A tome nije krivo ni sunce. Ja sam hladan uzduh, jurim u tople krajeve, u prostore ugrijane suncem. Makni se s puta, prostora meni, prostora! Sagni se, sagni se preda mnom!

— Ja se ne mogu saginjati. Ne mogu! — stenjala je breza.

— Onda se drži čvršće! Čija snaga nadjača! — zagudio vjetar i sa strašnim porivom naletio na nju.

Zastenjala, zapraskala breza i izlomljena, izčupana s korienjem povalila se na zemlju.

A bura je jurila dalje.

— Prostora meni, prostora, makni se s puta! Ja ću sve izlomiti! — vikala je ona.

I proletjela je bura.

Malo pomalo vjetar se umirio. Nastala je tišina, pomolilo se sunce.

Breza je ležala polomljena, iznakažena. Njezini listići su treperili. Ona je još bila puna života, ali je

morala umrieti zato, što ju je bura iztrgnula iz rodne grude, koja ju je podržavala i hranila.

Izpuzali kukci, protrčali gušteri, doletio leptir, zapjevale ptičice, zacvrkutale lastavice, provirila krtica iz rupe.

— Ja sam znala, da će tako biti, — rekla je krtica. — Da nije bilo sunca, ne bi bilo ni vjetra. Drugo je nešto živjeti u tami!

— Ti si glupi sliepac i ništa drugo, — rekao je gušter. Da nije sunca, ne bi bilo ni nas. Ti bi se već odavno smrznula u svojoj tamnoj rupi. Ah! zašto ono uviek ne svietli i ne grije, ono dobro, drago sunce. Tako je liepo, kad ono peče!

— Gle što reče! Vrlo liepo! — rekao je puž. — Ne, kad ono peče, ne znaš, kuda bi se skrio od vrućine. Valja se sakriti pod lišće i uvući se u svoju kućicu.

— Oh! Kako je zlo bez vjetra, — rekla je vjetrenjača sa brežuljka. — Sada će valjda zadugo biti tiho vrieme, i moj gospodar će mirovati bez mljeve i bez novaca.

— Baš je dobra bura bila! — rekli galebovi. — Da je bar svaki dan tako! Tada bi nam svakog dana bio blagdan!

— A što ima dobro u buri? — rekne leptir. — Ne treba, ne treba vjetra. Neka svaki dan bude tiho i vedro.

— O čemu oni svi brigu vode, — reče kamen. — Zar nije svejedno: bura, sunce, kiša, grȁd, grom, munja, toplota, hladnoća. Ja ležim mirno i ne bojim se ničega! Mene kvasi kiša, suši vjetar, prži sunce — meni je svejedno, i sve će se pretvoriti prije ili poslije u prah i piesak.

— Da! Po tvome shvaćanju svi bismo morali biti kamenje, — progovori stara mahovina, koja je rasla baš na tom kamenu. — Ja već odavna živim na svietu, bivala sam pod kišom i pod sniegom, sušila se gotovo do koriena i opet rasla. — Ja sam mnogo pretrpjela i reći ću vam, zašto je na svietu čas ružno, čas liepo.

I svi rekoše:

— Da čujemo, što će reći stara mahovina!

— Sve na svietu —, reče mahovina, — nema ni kraja ni početka . . .

— Eto novosti! — zavikaše svi.

— Jer sve na svietu prelazi jedno u drugo, — govori mahovina. — Nitko ne može reći, gdje se svršava tmina, i gdje počinje svjetlost, i nitko ne zna za granicu svjetlosti, koju mi još ne poznamo. Šta je to toplina, i šta je to hladnoća? Pužu je toplo, a gušter u isto vrieme osjeća hladnoću. Lješnaci cvatu, kad još snieg leži naokolo u poljima, a lipa cvate istom

usred vrućeg ljeta. Što je za jednog toplo, to je za drugog hladno; gdje počinje toplina, i gdje se ona svršava — nitko na to ne će odgovoriti. Eter prodire u uzduh, uzduh prodire u kamenje, kamenje se pretvara u trave, trave se preobraćaju u zvieri. Jedno od drugog prima početak, i ne može se reći, gdje se svršava jedno, i počinje drugo. Vatra grije i žeže, svjetlost osvjetljuje i osljepljuje, voda napaja i potapa, vjetar osvježuje i razara. Sve ide dvostrukim putem, počinje se nevidljivo, neprimjetno raste, širi se i — zamirući prelazi u drugo. Tako je udešeno sve na svietu, i na njemu živi, kako tko može! Dobro je onome, tko je naviknut na hladnoću i žegu, tko se ne boji ni kiše ni bure, tko lako podnosi glad i žeđ, tko može živjeti i pod sniegom, tko je tvrd kao kamen i okretan kao vjetar, tko zna živjeti punim životom i zna se njime naslađivati . . .

— Istina je to, istina! — zavikaše svi: neka umre sve slabo, što ne može da izkoristi život, i što na njega nema prava! — I svi su ponosno pogledali jedan na drugog.

— Ah! — prošaputa polumrtva breza. — Kad bih se ja mogla na sve naviknuti, ja bih živjela i veselila se. Ali nitko nije kriv mojoj smrti, a ni ja sama.

— A konačno, — doda stara mahovina, — mi svi čeznemo za svjetlošću, svi mi želimo malo više topline, više čistog zraka i više, više jarke svjetlosti.

— Ne, ja se s tim ne slažem, — reče krtica. — Meni je i u tami dobro! — I poče se zavlačiti u zemlju.

— Pa kako tebi ne bi bilo dobro, — reče leptir. — Ti samo i živiš za svoj želudac. I dan i noć riješ zemlju i preždera vaš se svakojakim crvima.

— Kome ne treba svjetlosti, — zavikaše svi, — neka ide u zemlju i neka živi u noćnoj tami, a mi svi želimo svjetlosti, topline i svjetlosti.

I svi su oni pri tome ostali, i svaki se latio svoga posla.

Prošla je čitava nedjelja. Breza je umrla. Njezini su listići usahnuli, požutjeli, i gotovo ih je sve raznio vjetar, i oni su sagnjili daleko jedan od drugog. Iz njih su iznikle ukusne biele gljive. Počelo je trunuti i samo stablo brezino. U njemu se izleglo mnogo malih smeđih kukaca i bielih crvića. Svi su oni s nasladom jeli sočno, sladko brezino drvo, i svi u jedan glas ponavljali: — neka svaki izkoristi život, kako može.

Jedne kasne večeri došao je stari siromašni drvosječa sa svojom djecom. Oni su brezu odvukli svojoj kući sa svim kukcima i crvićima, koji su u njoj

živjeli. Stariji sin je s veseljem protrčao kroz dvorište jašući na brezi, a zatim su je izciepali i bacili u peć. Svi kukci i crvići izgorjeli su u peći. Na tome su ukućani skuhali dobru večeru. Djeca su se grijala oko vatre, i s nasladom su svi jeli i svi ponavljali: Neka svaki izkoristi život, kako može.

BLAGO KRALJICE-VILE

U svome dvorcu sjedjela je kraljica-vila, a ovaj je bio tako razkošan i sjajan, da ga nitko ne bi mogao opisati.

Makar je dvorac kraljice-vile bio tako divan, ona je ipak htjela da ga učini još ljepšim.

I jednog dana, skupivši sve svoje vile, ona reče: — Ja hoću da svoj dvorac ukrasim svim onim, što je najljepše na zemlji. Zato ću između vas poslati dvie na put, da za mene saberu i donesu sve, što je liepo. Vama dvjema nalažem, da to učinite, — obrati se ona vilama po imenu Svjetlosti i Tami. Pružajući svakoj od njih vreću, koje su bile tako lagane, kao da su od paučine satkane, ona doda: — U ove vrećice vi ćete metati sva nađena blaga. Ako bude potrebno, možete biti na putu i tri godine, — dodala je njihova vladarica, — ali ako izpunite moj nalog prije, ja ću se radovati vašem povratku.

Obje mlade vile rado su krenule na put, a kraljica-vila očekivala je njihov povratak istom na izmaku krajnjeg roka. Zato se je vrlo začudila, kad su joj na izmaku prve godine javili, da se je jedna od poslatih vila povratila. To je bila Tama. Kraljica naredi, da ju odmah dovedu pred nju, radujući se što će moći tako brzo ukrasiti svoj dvorac novim blagom, a ujedno i da čuje o njezinim doživljajima.

Vila Tama bila je predvedena i sporim i nesigurnim koracima pristupila je priestolju svoje vladarice. Njezina vreća je bila čitava, ali posve prazna.

— A gdje je ono sve liepo, što si ti trebala sabrati za mene? — zapita u čudu nezadovoljna kraljica.

— Ah, milostiva kraljice, — odgovori tužnim glasom vila Tama. — Ja nisam našla ništa liepo na zemlji. Tamo je samo mrak i hlad.

Ove rieči su zbunile kraljicu vila, jer je ona o svietu čula, da je divan. Ali pomoći se nije moglo. Vila Tama je uvjeravala, da je ona izpunila nalog, što je samo bolje mogla, i kraljici nije preostalo ništa drugo, nego da joj zahvali na trudu, premda njezina želja nije bila izpunjena.

— A gdje je vila Svjetlost? — produžila je kraljica. — Da li je i ona na povratku?

— Ah, to ja ne znam! — uzdahnula je vila Tama. — Ja nju nisam vidjela, odkad smo se razstale na samom početku puta. Najprije se nismo htjele dieliti jedna od druge, ali pošto je ona išla vrlo polako, zato ja na nju nisam mogla čekati. Ona je imala hiljadu zahtjeva: čas se saginjala, da sakupi kamenčiće, školjke i druge sitnice; onda opet zavirivala u kućice i dvorce, koji su nam bili na putu. Poslije smo se razstale, i svaka je pošla svojim putem. Najvjerojatnije, da je ona poginula. Na svietu ima toliko opasnosti, koje sam ja s mukom nadvladala, ali koje ona, željna života i neoprezna, ne će izbjeći. Može biti, da je pala sa strme klisure, ili je poginula na morskoj pučini, ili su ju požderale krvožedne zvieri, a da ne govorimo o zlim ljudima. Ah, moja kraljice, ti nju očekuješ uzalud!

Kraljica se jako raztužila, jer je vila Svjetlost bila jedna od njezinih ljubimica. A možda je zbilja vila Tama imala pravo?

Evo je prošla i druga godina, a vila se nije vraćala, pa i treća je već bila na izmaku. Tuga i nemir carevali su u dvorcu kraljice vila.

Napokon je došao i posljednji dan treće godine, i već se približavala večer.

— Ona se više nikad ne će vratiti, — tužno je

rekla vila Tama. To je isto mislio i sav dvor. Samo jedina kraljica nije izgubila nadu, koja je rekla:

— Sunce još nije zašlo, pa zato i nije sva nada izgubljena.

Jedva su zadnji sunčevi zraci izčeznuli u morskim valovima, kad se najednoć začuje kucanje na vratima, i čim su se ona otvorila, svi su ugledali vilu Svjetlost, koja se sva zadihala od brzog hoda. Ona je ušla u kraljevsku dvoranu sporim koracima, jer joj je teret bio previše težak. Zatim je pred noge svoje vladarice položila vreću, koja je bila toliko napunjena, da ju je jedva mogla zatvoriti.

— Tvoj nalog, velika kraljice, prisilio me je, da se vratim poslije tri godine, — počela je ona, kad ju je kraljica dočekala s velikom radošću, — inače bih tamo ostala dulje. A ipak za ovo kratko vrieme sakupila sam sve, što sam mogla naći, — nastavila je ona otvorivši vreću i vadeći iz nje masu raznih i neobičnih stvari pred začuđenim pogledima kraljice i njezinih dvorkinja.

— A vila Tama nije našla ništa! — uzkliknula je kraljica.

— Ona se odviše žurila, — rekla je vila Svjetlost. Na zemlji je težko naći nešto osobito liepo. Više puta treba pozorno promatrati, i onda ćeš istom pravo ocieniti ono, što si našao.

— A što si ti doniela? Pokaži mi! — živahno je rekla kraljica.

— Ah, ja ne znam, čime da počnem, a čime da svršim! — rekla je vila Svjetlost prebirući svoja blaga. Ja ću ti najprije pokazati one stvari, do kojih sam najlakše došla. Na primjer evo pogledajte! — I ona izvadi malo ptičje gniezdo, koje je po izgledu bilo sasvim obično i neznatno, ali, razgledavši izbliza njegovo tanko pletivo i čuvši priču o nježnoj brizi majke prema svojim ptićima, u očima prisutnih malo gniezdo zasjalo je divnim sjajem, sličnim dragom kamenju. Zatim je vila pokazala neobične proizvode mora — školjke i koralje i druge tvorevine prirode.

— Šta si još našla? — zapitala je kraljica.

— Kad bih htjela donieti sve ono liepo, što sam vidjela, — rekla je vila Svjetlost, — to bih onda morala sa sobom ponieti cielu prirodu. Ali, naravno, to nisam mogla učiniti. Evo srebrna pjena valova, boje duge, zlatan kraj večernjeg oblačka, cvjetni prašak, sjaj krila vilinskog konjica, pjesma kôsa, popuhivanje vjetrića u šumskom gušćaku, poluotvoreni brezini listići i svjetlucanje inja. A evo opet pogled djeteta, rumenilo s obraza nevjeste, majčine suze radostnice, nadahnuće umjetnika, svietle nade i raznolika proljetna maštanja. A evo veze naj-

ljepše i najjače na zemlji, — i tada ona izvadi dugačku zlatnu vrpcu, — ovo je veza, koja spaja braću i sestre. Ja sam pronašla ovo blago u kući, gdje se odgajalo dvanaestero braće i sestara; unatoč tomu, što ih je sudbina bacila u razne krajeve svieta — oni su se nježno voljeli i sjećali se jedno drugog. Sve ovo sam ja skupila tokom prve godine.

— A što si našla druge godine? — s blieskom u očima zapitala ju ponovo kraljica-vila.

— O, ja sam našla još veća blaga, na koja sam utrošila više vremena i truda, a po nekad mi se učinilo i nemoguće doći do njih. Evo ih: oruđe poštenog rada, ogledalo pravde, luka spasenja, palica utjehe, krila molitve, čaša strpljenja i jutarnja rosa radosti.

— A što si našla u trećoj godini? — prekine ju kraljica.

— U toku treće godine našla sam samo jedno blago, ali je ono vrjednije od svih.

Kod tih rieči vila izvadi sa dna paučinaste vrećice maljušnu svjetlucavu stvarčicu, koja je odmah razprostranila oko sebe jako svietlo obasjavajući svu dvoranu. To je bila mala svjetlucava iskrica.

— Što je to? — zapitali svi s čuđenjem.

— Ovo je iskra plamena prave ljubavi, — odgovorila vila Svjetlost. — U njezinu sjaju vidiš sve, što

je liepo, prekrasno, visoko, pravedno i plemenito, i ni jedan plamen ne grije tako kao ovaj.

Tada uzhićena kraljica naredi, da se dragocjena iskrica odmah umetne u visoku kupolu njezina dvorca. I gle, što bi! Samo od jedne maljušne iskrice osvietlio se nesamo cio dvorac, nego i sve carstvo kraljice vila.

— Sve, što si pronašla — divno je, ali je ovo divnije od svega. Ti si dobro i odano izpunila svoj dug! — reče kraljica vili Svjetlosti. — A ti, — nastavi ona obrativši se vili Tami, — ti si bila nemarna, plašljiva i liena; zbog toga ćeš za kaznu opet putovati po zemlji i vratit ćeš se tek tada, kad ugledaš sve ono, što je našla vila Svjetlost. A ona će ostati zauviek u mome dvorcu, da čuva ona bliga, što ih je doniela, i pokazivat će ih svakome, tko poželi da ih vidi, neka bi tako svi saznali, koliko prekrasnih stvari ima na svietu bez obzira na mrak, trud i opasnosti.

SUZA POKAJNICA

Prije mnogo, mnogo godina, kad su se još vile i dobri dusi ljudima javljali, u Lyonu je živio bogati bačvar, po imenu Frank.

Bačvar Frank je bio vrlo bogat, ali ujedno i tvrdica, i to takva, da se o njemu u gradu i okolini pričalo svakojake bajke, a siromašni ljudi čak su se i bojali približiti kući bogatog bačvara, jer bi on na njih natjerivao ljute pse, pa onda bi jadni ljudi zlo prošli . . .

Jedne jasne ljetne večeri bačvar Frank je dovršavao veliko bure, koje je bio naručio neki lyonski trgovac, i veselo je pjevao udarajući u takt drvenim čekićem po obruču. S radošću je on pomišljao na zlatnike, koje će za ovo bure dobiti sutra od trgovca, i njegovo lice sve je sjalo od zadovoljstva . . .

Odjednom kraj njega promakla nečija sjena, i on nehotice spusti čekić i okrene se... Pored njega je stajala neka nepoznata siromašna žena sva u

dronjcima, mršava, blieda, iznurena. Molećim je očima ona gledala bačvara Franka, a ovaj njezin pogled mogao bi ganuti i sam kamen . . .

— Što tražiš ovdje, skitnice? — zavikao je Frank grubim glasom na jadnu ženu.

— Ah, dobri gospodine! — zbunjeno progovori nesretnica, — strašna žeđ me mori, a ja sam tako slaba pa ne mogu da idem dalje... Dajte mi čašu vode! . . .

— Gubi se!... — zaviče bačvar Frank i na nju zamahne drvenim čekićem. — Vidi, skitnice!... Nosi se, jer ću inače natjerati pse na te!...

Ali jedva je on izustio te rieči, kad odjednom dogodi se nešto neočekivano. Pogrbljeni stas stare žene izpravio se, bore na njezinu licu izgladile se — i ona je postala divna kao anđeo, a jadni dronjci na njoj pretvorili se u prekrasnu haljinu posutu dragocjenim kamenjem... I bačvar odmah shvati, da pred njim stoji nadzemaljsko biće — vila . . .

Njezino lice poprimilo je strog izraz, obrve se skupile, i ona reče bačvaru:

— Nemilosrdni i tvrdog srdca čovječe, koji nemaš samilosti za nevolju bližnjega ni sažaljenja za bolestne i nesretne, jadna tvrdice, koji odbijaš molitve i za najmanju milostinju — osuđujem te, da ovo

bure, evo netom sada dovršeno, nosiš sa sobom, dok ti ne uspije da ga napuniš!

Poslije tih rieči vila je brzo nestala. A bačvar, kao da ga gonila neka viša sila, uhvatio bure, digao na ramena i odjurio k rieci.

Čim je stigao na obalu, zagnjurio je bure u vodu, a malo zatim ga izvadio. Ali uzalud, jer makar je bure bilo dobro, ipak je iz njega sva voda do kapi izcurila... U očajanju on ga i po drugi put zagnjuri u rieku. Dugo ga nije smio izvući bojeći se novog razočaranja. Napokon, odlučivši se, on ga podigne.

Ali, gle jada! Bure je bilo prazno!

Bačvar se digne s uzbuđenim srdcem, grozničavim pogledom, i opet krene na put.

On je dugo lutao iz grada u grad, s vrhova brda u duboke doline, danju i noću, ne znajući za odmor i ne razstavljajući se ni za časak od svoga bureta.

Kadgod bi naišao na rieku, on bi k njoj potrčao, da pokuša napuniti ukleto bure, ali svaki put ga je očekivalo novo razočaranje. Tada bi kao izbezumljen opet trčao napried gonjen tajnom silom. Uplašeni divljim izgledom nesretnika seljaci su bježali, čim bi se on približio, a psi su zavijali, kad je kraj njih prolazio.

Napokon, jedne divne ljetne večeri, kad se već na zemlju počela spuštati noć, Frank se zaustavio u šumi blizu jezera u nekakvoj dalekoj, tuđoj zemlji. Lagani povjetarac tiho je njihao granje drveća i trstiku na obali, a njegovo je šuštanje naličilo na zvu-

kove Eolove harfe. Nad njegovom glavom, na visokom hrastu, pjevao je slavuj svoju umilnu pjesmu.

Bačvar je sjedio duboko zamišljen, i njegova je duša trepetala uz zvukove božanskog koncerta.. On

je s gorčinom uzpoređivao ovaj mir i spokoj prirode sa svojim vječnim nemirom.

— Ah, — govorio je on, — što sam ja tako strašno učinio, da me je sudbina zato tako nemilosrdno kaznila? Zar ja sve to trpim samo zato, što sam odbio dati čašu vode vili preobučenoj u staru prosjakinju?

Najednoć se on trgne: netko je progovorio iza njegovih leđa.

— Ne, Frank, ti nisi kažnjen samo zato, što nisi htio dati milostinju, nego ti si osuđen na takvu kaznu za tvoju sramotnu škrtost.

Nesretnik je shvatio, kako je velika bila njegova krivica, i umekšan svojom nesrećom on se baci na koljena vruće moleći nebo za oproštenje.

Niz njegovo izmršavljeno lice tekli su potoci vrućih suza, i jedna od njih padne u bure.

I tada, gle čuda! Bure se odjednom napunilo . . .

Franku je bilo oprošteno. Izpunjen neizmjernom radošću on se vrati u svoj zavičaj.

Pričaju, da su poslije svi nesretnici kod njega nalazili zaklonište i dobivali hranu, i svi su ga poštivali.

Osim toga svi stanovnici grada, da mu izraze poštovanje i zahvalnost, nazivali su ga »dobrim bačvarom.«

TRI KRADLJIVCA

U dalekoj Arabiji živio starac sa staricom, koji za svog dugog života nisu imali djece. Makar oni nisu bili bogati, ipak su žalili, što nemaju sina, kojemu bi poslije smrti mogli ostaviti ono dobro, što su za života stekli. Za cielog svog života oni su sebi uzkraćivali najpotrebnije štedeći za crne dane, a kad su već prikupili jednu svotu novaca, onda su kupili komad zemlje, dvie koze, magarca i kravu i tako su mirno provodili svoje posljednje dane. Ali baviti se gospodarstvom bilo je iznad njihove snage. I kad je jednom starac primietio, kako se njegova starica žena umorila sadeći povrće i timareći marvu, on se napokon i uvjerio, da su oni već prestari za počinjanje novog života, i da bi bilo bolje, da prodaju sve, što su kupili, i opet da počnu živjeti pređašnjim životom bez umora i briga.

— Znaš što? — obratio se on ženi. — Nešto mi se više ne sviđa ovaj toliko hvaljen seoski život. On previše traži truda i briga! . . .

— Da, — uzdahnula je starica. — Nikad me nisu leđa boljela tako kao sada.

— Hajde da sve razprodamo! Sutra je nedjelja, i u našem gradu bit će veliki sajam. Odvedi ti našu kravu na sajam pa prodaj! Sada su krave na cieni, i ti ćeš za nju dobiti velike novce!

— Dobro, — pristala je starica i već je počela misliti na one stvari, koje će kupiti za novce dobivene za kravu.

Drugog dana ona se digla prije zore i povela kravu u grad. Na putu su je primietila tri kradljivca, koji su odlučili da je prevare pa zato je počeše sliediti. Oni su za njom išli svaki posebno i u velikoj udaljenosti jedan od drugog, da ne bi ona primietila, da na nju vrebaju. Stigavši u grad oni odoše na sajam, i svaki od njih uniđe u drugu kavanu, koje su bile na suprotnim krajevima trga.

Staricu su boljele noge i leđa, i ona je jedva doteturala s kravom do grada. Napokon je stigla na trg, a kad tamo, sajam je već bio prošao. Ona je zakasnila. Svi trgovci su razprodali svoju robu i već se spremali, da idu kućama.

— Kad bi se makar jedan kupac i za mene našao, — pomislila je ona.

Uto je jedan od kradljivaca izašao iz kavane i

pravo pošao prema starici. Pregledavši kravu sa svih strana on ju je potapkao po vratu i zavirio u usta.

— Zdravo stara! — obratio se on prodavačici. — Što ištеš za svoju kozu? Nešto je odviše mršava — ova tvoja koza.

— Ovo nije nikakva koza, — uvriedila se starica. — Ovo je krava!

— Krava!? — uzkliknuo je kradljivac. — Ta zar ima takvih krava? No, prestani tjerati šalu, ja se žurim. Ako prodaješ, onda tako i kaži, da prodaješ, a nemoj se šaliti. Pošto ova koza?

— Pa ja tebe, čovječe, nikako ne razumijem, — dodala je starica. — O čemu ti to pričaš? Ja ne prodajem kozu, nego kravu! Već ako ti hoćeš kupiti, onda i kupuj! A nikakve koze ja ne prodajem!

— Pa dosta si se izrugivala, stara! Ja nemam vremena! Govori ozbiljno: što ištеš za kozu?

— Kozu?

— Pa da, tvoju kozu! Hoćeš jedan piaster? Ako ne ćeš, onda ja idem!

— Što je tebi! — uzkliknula je starica. — Pa zar za kravu jedan piaster? Ne, ne! Izpod dvadeset piastera ja je ne dam!

Kradljivac je napravio začuđeno lice i razširio ruke.

— Dvadeset piastera za kozu? — začudio se on. — Pa ti si, stara, poludjela! Onda zbogom! Ja nemam vremena za pričanje. Šteta, što za nju nisi zatražila još više!

I on se udaljio od starice izgubivši se odmah u gomili.

U taj čas je iz druge kavane izašao drugi kradljivac. On se obazreo po stranama, i kad se uvjerio, da njegova druga već nema kod starice, onda on priđe kravi i stade ju pažljivo razgledavati.

— Da li je zdrava tvoja koza? — obratio se on starici. — Daje li ona mnogo mlieka? Koliko tražiš za nju?

Starica se zbunila. Evo, već drugi čovjek joj govori, da nije dovela na sajam kravu, nego kozu.

— Pa što sam ja sišla s uma? — pomislila je ona, — ili sam zbilja toliko vremena držala kozu za kravu?

— Pa ded, po što ćeš dati tvoju kozu? — opet je upita kradljivac.

— Ah, gospodine, — odgovori ona, — ta kakva je to koza? Pa to je krava!

— To se ti šališ, stara! — nasmije se kradljivac. Uostalom, meni je svejedno. No reci mi brže: što stoji tvoja koza?

— A koliko ćeš mi dati za nju?

— Hoćeš dva piastera?

— Jao meni! — uplaši se starica.

— Moj muž bi me iztjerao iz kuće, kad bih prodala kravu za kozu! Ne, izpod dvadeset piastera ja nju ne dam!

— Pa onda neka ostane tebi! — uvriedio se kradljivac i odmah se sakrio u gomili.

Kroz nekoliko minuta iz kavane izađe i treći kradljivac i, približivši se starici, koja je sva uzplahirena promatrala svoju kravu i nije vjerovala svojim ušima, kad je čula, da to nije krava, nego koza, upita ju:

— Je li, stara, da li prodaješ tu kozu?

Ovaj put se sirota starica nije više osmjelila protusloviti. Ona spusti glavu i milo progovori:

— Jest, ona je za prodaju!...

— Za koliko?

— A koliko bi ti dao?

— Dva piastera!

Starica je sva tužna sa svih strana ogledala svoju ljubimicu kravu.

— Već mi treći čovjek kaže, — pomisli ona, — da ovo nije krava, već koza... Sigurno smo ja i starac pod starost već tako podivljali u selu, da smo počeli držati koze za krave!

I ona duboko uzdahnu. Ali pošto nije htjela odustati tako lako od svoga, već da se još malo pogađa, ona odgovori:

— Ne, za dva piastera ne dam... Hoćeš li za tri?

— No, dobro! — uzklikne kradljivac. — Ako tri piastera, pa neka bude tri! Evo ti, stara, novci!

Starica primi novac, preda kravu kradljivcu i pokupi se kući.

Ugledavši muža i bojeći se, da ga ne raztuži, ona se usiljeno nasmijala.

— Ah, moj mužiću! — reče, — ala smo ja i ti stare budale! Koliko godina smo već našu kravu držali za kravu, a ne za kozu! Svi ljudi na sajmu su me izsmjehivali! Svi kažu: koza pa koza! A ja sam ih uvjeravala, da je to krava, a ne koza! I tako sam morala povjerovati drugima, a ne sebi.

— I ti si prodala našu kravu za kozu? — uplašio se muž.

— Da, i evo ti za nju tri piastera, — odgovori mu starica.

— Pa, tebe je staru netko prevario!

I videći, da se ona zbunila i već bila spremna zaplakati, on se na nju sažali i produži:

— Koliko te je ljudi zapitalo, što prodaješ?

— Troje.

— A koliko ti je ljudi kazalo, da ne prodaješ kravu već kozu?

— Također troje.

— No, onda su to bili kradljivci! Samo pričekaj: ja ću ih već pronaći i kazniti!

Drugog dana on staricu opet sve potanko razpita, i od nje sazna, kako su kradljivci izgledali, i onda je o nečemu dugo razmišljao cielo jutro. Zatim se uputi svome susjedu, koji je imao starog magarca, koji je jedva vukao noge, kupi ga za dva piastera i poče ga vježbati. Ciele tri nedjelje on se mučio s njime, učeći ga ovoj vještini: starac mu je u uši i u usta stavljao novac i zatim ga polako udarao štapom po leđima. — Izkihni novce! — zapoviedao mu je. Magarac je otvarao usta i izkihivao novce. — Potresi glavom! — nalagao starac. I magarac je tresao glavom i sipao iz ušiju piastere. Kad se magarac naučio dobro ovoj vještini, starac je obukao svoje najbolje odielo, nametao magarcu puna usta novaca, nasipao mu u oba uha sitnog novca, uzeo ga za uzdu i poveo na sajam, da ga proda.

Ona tri kradljivca, što su prevarila staricu, već su ga izdaleka ugledali pa naumili i njega prevariti. Starac je odmah njih prepoznao prema staričinu opisivanju i odlučio da započne s njima razgovor.

— Zdravo, dobri čiča! — obratili se oni starcu. — Da li prodaješ svoga magarca? Mi bi bili za njega kupci.

— Moj magarac nije za prodaju, — mirno im odgovori starac. — Njemu nema ciene.

— Kako nema ciene? — začudili se kradljivci.

— On je tako star, da jedva vuče noge, a ipak mi bi ga kupili od tebe i dali bi za njega dobre novce.

— Ovo je čarobni magarac.

— Kako čarobni?

— Svaki dan on meni donosi po pet piastera.

— Po pet piastera? Ta jesi li ti, čiča, pri pameti? Tko je to vidio, da bi jedan magarac donosio po pet piastera na dan?

— Evo, pogledajte!

I on polako udari magarca štapom i tiho mu rekne: Potresi glavom!

Magarac potrese glavom, i njemu iz ušiju izpadoše novci.

— Vidi čuda! — uzkliknuli zadivljeni kradljivci. — Zar on to čini svaki dan?

— Da, — odgovori nehajno starac. — Ali osim toga on još i kiše novac!

— Deder, čiča, pokaži nam, kako on to čini?

Starac polako udari magarca štapom po leđima i tiho mu progovori: Izkihni novac!

Magarac otvori usta, i iz njih se na zemlju prosuše novci.

Kradljivci su bili izvan sebe od uzhićenja.

— Prodaj nam ga! — uzkliknu oni. Dajemo ti za njega sto piastera!

Starac ne pristajući zaklima glavom.

— Vidi šaljivčina! — rekne on. — Tako dragocjenog magarca vi bi htjeli kupiti samo za sto piastera! Pa tih sto piastera on će mi dati za dvadeset

dana. A ako ga malo više udariš, onda i za jednu nedjelju.

— Pa hoćeš li dvjesta?

— Ne, neka bude pet stotina!

Kradljivce je obuzela velika želja, da se što prije obogate. Oni odu malo podalje i dugo se među sobom porazgovore; zatim jedan od njih izstupi napried i predloži:

— No, stari, hoćeš li trista piastera?

— Ne, — ostao je starac pri svome, — niže od pet stotina ja ne dam!

Kradljivci se opet posavjetuju, i naposljedku se sva trojica pridruže starcu:

— Evo ti svih pet stotina! — rekoše oni. — Daj nam sad magarca!

Starac izbroji novac, spravi ga duboko u džep i preda im svoga magarca. Oni veselo odjure s njim u grad, a on se podrugljivo nasmije za njima i onda zavikne:

Ej, prijatelji! Vratite se što prije! Ja sam vam zaboravio nešto reći!

Oni se vratiše.

— Zaboravio sam vam reći, — počeo je starac, — kako ovog magarca treba hraniti, da on uzmogne dati više novaca. Prije svega zapamtite, da on ne voli nove gospodare. Zato čim ga odvedete

u grad, a vi njega odmah smjestite u staju, položite mu što više slame, dajte mu vode i zatvorite ga na tri dana. I neka svaki od vas što češće prilazi njegovim vratima i glasno kaže: — Magarče, izkihni novac! Magarče, potresi ušima! Čim prođu ta tri dana, onda vi uniđite u staju i tada ćete vidjeti, kako će sav pod u njoj biti zasut zlatnim i srebrnim novcem. Ali samo zapamtite: magarac je vrlo proždrljiv. Metnite mu što više slame!

Kradljivci se zahvale za savjet i otiđu zadovoljni. Dovedu magarca kući, smjeste ga u staju, navale oko njega, što su više mogli, slame, naliju čitavo bure vode i zatvore ga samog na tri dana. Svako pola sata prilazili su naizmjence vratima i jako vikali: — Magarče, izkihni novac! Magarče, potresi ušima! — A kad je prošlo tri dana, i kada su oni otvorili vrata i unišli u staju, ugledaju, kako magarac nepomično leži na podu: on se prežderao slame i opio se vodom pa uginuo.

— O, lukavi starče! — uzkliknuše kradljivci. Ti si nas prevario! Pa dobro! Za to ćeš nam platiti dvostruko!

Obuzeti gnjevom i stidom zbog toga, što su se dali tako nasamariti od starca, odtrče na onu stranu, gdje su se razstali od njega, kad su uzeli magarca, i počnu zapitkivati svakog, koga bi sreli na putu, da

li možda nije tko vidio starca, u čijim bi njedrima moralo zveketati njihovih pet stotina piastera. A međutim je starac već odavno bio kod kuće i pričao svojoj starici, kako se osvetio kradljivcima za prievaru. I očekujući osvetu od kradljivaca sakrije novce na sigurno mjesto, kupi dva posve jednaka zeca i pozove k sebi ženu.

— Slušaj, stara, dobro i pazi, da ne zaboraviš, što ću ti sada reći. Prekosutra moraš prirediti objed za pet osoba, koji će se sastojati od deset jela i sladkiša, i staviti pet boca najboljeg vina. Kad ja dođem k tebi s mojim gostima i kad te upitam, da li si nam priredila objed, onda ti meni ovako odgovori: — Da, moj mužu; pa ti si poslao zeca, koji mi je javio od tebe sve, što si naredio. Ja sam sve točno izpunila. Evo objed od deset jela i sladkiša, a evo i pet boca vina!

Zatim starac metne zeca u korpu i otiđe na put. Na pola puta između grada i svog imanja svrati u gostionicu, zatraži bocu vina i stane čekati.

Nije dospio uzeti ni deset gutljaja, kad spazi kroz prozor tri kradljivca, koji su putem nekud brzo koracali. Kao da ništa nije među njima bilo, starac skine kapu i pozdravi ih.

— Dobro jutro, drugovi! — vikne on njima. —

Kako ste? Kamo se tako rano žurite? Kako vaš magarac?

— On je uginuo, — ljutio mu oni odgovore. — Ti si nas prevario, stari lopove!

Starac pljesnu rukama i pretvarajući se zastenje od žalosti.

— Jadni magarče! — uzklikne on. — Pa zar si ti zbilja uginuo? I zašto sam ja prodao tebe, moje blago, ovim nevaljalcima! Nesretna životinjo! Kakva sam ja stara budala, što nisam poslušao svoju ženu, nego te prodao ljudima, koji su te umorili glađu! O, vi nedostojne ubice dragocjenoga čarobnog magarca!

I tako pretvarajući se on napokon zaplače. Kradljivci ostadoše zapanjeni. Oni nisu nikako očekivali, da bi čovjek mogao tako iskreno žaliti životinju, koju je tako dobro prodao.

— Nu dosta, djede, plakanja! — rekoše mu. Umiri se! To bi morali mi plakati, a ne ti! Ta mi smo izgubili i novce i magarca!

— Što ste mu vi dali jesti? strogo ih upita starac.

— Slamu i vodu, — odgovore oni. — Onako, kako si ti naredio!

— A kakvu ste mu slamu dali?

— Kakvu? Pa to se zna kakvu!... Raženu!

Starac poče zavijati od žalosti.

— Ah, vi ubice! — zavikne on. — Ah, vi nevaljalci! Pa zar se tako plemenitog magarca može hraniti raženom slamom? Zar vam je to krava ili mazga? A možda ste vi pomislili, da je to svinja? Ah, vi neznalice, neznalice! Pa ovog čarobnog magarca trebalo je hraniti samo odabranom pšeničnom slamom!

Kradljivci se pokunjiše. Žalost starca učinila im se tako iskrena, da su već počeli kriviti sami sebe i zaboravili su na osvetu, koju su spremali za starca, kad im je uginuo magarac.

— Ali mi nismo znali! — žalostno mu rekoše.

Onda oni sjednu za starčev stol, naruče vina, i nije prošlo ni četvrt sata, da su sva četvorica postali najbolji prijatelji na svietu. Starac ih je častio, i kad su već dosta popili, onda on izvadi iz korpe zeca, metne ga sebi u krilo i najozbiljnije mu naredi:

— Zeko! Trči kući, što brže možeš, i reci našoj domaćici, da odmah priredi najbolji objed. Ja ću dovesti trojicu mojih najboljih drugova. Neka ne bude manje od deset jela, i neka bude sladkiša. Pa reci, da iz podruma iznese najskupljeg vina! Čuješ, zeko? Jesi li me razumio? Ne ćeš ništa zaboraviti?

Zec strese ušima, skoči sa starčevih koljena i osjetivši slobodu strugne u šumu. A tri kradljivca, koji su već odavna držali starca za čarobnjaka, nisu ni-

kako mogli sakriti svoje čuđenje i samo su gledali, što će biti dalje. Starac ih pozove k sebi na objed, a oni se rado odazovu njegovu pozivu, i sva četvorica upute se k objedu. Starac ih je namjerice poveo okolišnim putem, samo da dadne starici što više vremena, da se pripravi. Kad su oni došli pred kuću, u kojoj je živio starac, pred njih iziđe sama starica.

— No, je li sve u redu? — obrati joj se starac.

— Sve, dragi, sve, — odgovori prijazno starica. — Dedte uniđite! Naš zeko je dotrčao sav zadihan, skočio mi na klupu pa reče: — Bakice, — kaže, — priredi što prije objed, — kaže. — Naš domaćin —, kaže, — vodi k nama goste. Samo gledaj, da ne bude manje od deset jela, i neka bude sladkiša, i neka bude —, kaže, — odličnog vina! Evo to sam ja sve i priredila.

Kradljivci u čudu pogledali jedan drugog.

Zatim svi sjedoše, da objeduju. Starac je neprestano točio vino svojim prijateljima. Oni nisu odbijali i poslije pola sata već su se grlili i pjevali pjesme. Na posljedku se obrate starcu s pokornom molbom, ne bi li im prodao i onog neobičnog zeca.

— Ta mi ćemo njega skupo preprodati kakvom grofu ili barunu! — govorili su oni pijani. — Ti ne možeš ni zamisliti, djede, koliko mi možemo za njega dobiti!

Ali starac nije pristajao i odmahivao glavom.

Ne, ne! — govorio je on. — Ja sam već i tako, stara budala, počinio jednu glupost, što sam vam prodao jadnog magarca. A sa zecom se ne ću razstati ni za što na svietu!

— Prodaj, djede! — navaljivali su oni. — Daj, ne bi li mi povratili makar onih pet stotina piastera, koje smo izgubili na magarcu! Hoćeš za zeca šest stotina piastera?

— Ne! — odgovori starac i opet im napuni čaše.

Oni se kucnu i izpiju.

— No, hoćeš li hiljadu?

Starac se zamisli.

— Već ne znam, što da vam kažem, — odgovori on. Neka odluči sama starica. Zeko pripada njoj, pa onda neka ona sama i odlučuje!

Starica se također zamislila.

— Prodaj, bakice! — obratili se njoj kradljivci.

— Pa dobro! — mahnula je rukom starica. — Samo pod jednim uvjetom: hranite ga svako jutro samo svježom mrkvom!

— Hoćemo, hoćemo!

Oni izbroje hiljadu piastera, a starac iz korpe izvadi drugog zeca i preda im ga u ruke. Oni su se tako obradovali, da su odmah ustali od stola, oprostili se i uputili svojim kućama.

— Znate što, braćo, — predloži jedan od kradljivaca, kad su bili već na pola puta, — hajde da pošaljemo sada zeku mojoj ženi. Neka nam ona priredi kavu i limunadu!

— Dobro, — pristao je drugi. — Samo neka se zeko uzput svrati i mojoj ženi, i neka joj naredi, da mi pripravi meku postelju.

— Ne, ne! — zavikao je treći. — Neka on najprije svrati mojoj ženi i naredi joj, da za nas pripravi vina. Ja bih još pio!

Tako oni predali zecu svoje odredbe i pustili ga na slobodu. Ovaj skoči i za čas ga nestalo izpred njihovih očiju.

— Ne tuda! Ne tuda! — zavikaše za njim kradljivci. — Naše žene ne žive tamo!

Ali zec ih nije slušao misleći samo na sebe i na svoju slobodu.

Međutim tri prijatelja stignu do kuće prvog od njih.

— A gdje je kava i limunada? — upita prvi kradljivac svoju ženu.

— Kakva kava i limunada?

— Pa ja sam ti naredio, da pripraviš!

— Kada?

Kradljivci pogledali jedan drugog.

— Ja sam ti poslao zeca s nalogom!

— Zeca? Pa ti si sišao s uma! Do čega može dovesti piće čovjeka!

Otiđoše do drugog prijatelja, zatim do trećeg — i svuda isto. Nikakvog zeca njihove žene nisu vidjele i ništa nisu priredile za svoje muževe. Tada se kradljivci dosjete, da su opet prevareni.

— No dobro! — zaviču oni i zapriete se pestnicama. — Ovaj put mi ćemo se već tebi osvetiti, nevaljali starče! Ah, ti stari opanak! Gle, kako je on nas mudro nasamario! Ali sada je već kasno. Već je noć. Pričekat ćemo jutro. Više si ništa ne možemo pomoći, braćo, nego bolje, da idemo spavati!

Sva trojica legnu spavati i uskoro zahrču. A kad je svanulo jutro, oni skoče i istom triezni shvate, što su uradili plativši toliko novaca najprije za magarca, a onda za zeca.

— Osveta! Osveta starcu! — zaviču oni. — Nema za njega milosti!

A u to vrieme ni starac nije dangubio. On je još s večeri otišao na redarstvo i izpričao, kako su tri kradljivca prevarili njegovu staru kupivši od nje kravu za kozu.

— A da vam ne bude dosadno baviti se tim poslom, — reče on, — evo vam hiljadu piastera u korist sirotinje naše občine!

Svi su i prije držali, da stari ima novaca, pa zato se nitko nije začudio, što je on u korist sirotinje dao tako veliku svotu. To se svidjelo redarstvenom poglavaru.

— Samo nam ti prokaži te kradljivce, — reče on njemu. Mi ćemo njih onda brzo uhvatiti i strpati u zatvor! Mi već odavno pazimo na njih i samo čekamo, da ih dobijemo!

On dade starcu tri redara, a on ih odvede i sakrije u svoju kuću.

— Osveta, osveta starcu! — odjednom se začuli kod vrata glasovi triju kradljivaca. — Mi ne ćemo dopustiti, da on od nas pravi budale! Mi ćemo njemu platiti za sve!

Ali u taj čas skoče iz zasjede redari, metnu im na ruke lisice i odvedu ih pred sudca.

— Sada ćemo vam pokazati osvetu, — rekoše oni. — Ovo će vam biti ne koza, ne krava, nego zatvor!

I izvadivši sablje nalože kradljivcima, da ih sliede. A starac i starica živjeli i dalje i uživali. Poslije smrti ostavili su svojoj občini u korist sirotinje još i onih pet stotina piastera, koje su dobili za magarca. I svi su se s poštovanjem sjećali njih, i nitko nikad nije doznao, kako se starac odjednom domogao tako velikih svota.

NIJE VELIKA NESREĆA

Tamo, gdje je šuma najgušća, u uvali, pod golim korienjem snažnih jela bio je brlog stare medvjedice.

Udoban je bio brlog — širok, prostran, i milo je bilo staroj medvjedici, da se u njemu odmara za kišnih jesenskih dana skupa s nestašnim i zabavljenim medvjedićima. Milo je bilo njoj, staroj, spavati i svu dugu zimu, kad je vani sve pucalo od ljutog mraza, a oko brloga ležali veliki smetovi sniega.

Bila je tiha, mirna jesen. I stara medvjedica marljivo se spremala za zimski san. Spremala se za zimu i poljska mišica uređujući svoj stan pod medvjeđim brlogom. Ona je iz šume navukla u rupu suhe mahovine, odpalog lišća, pahuljica i napokon uredila svoj stan tako liepo, da joj je srdce zaigralo od dragosti.

— No, djeco, zar nije liepo? — zapita ona svoje male mišiće.

— Ah, majko! neobično je liepo! — zapiskaše oni.

— Vidite, kako se za vas brine majka! — poučno reče stara mišica. — Ja ne volim raditi kojekako. Uh! . . . Što je to? . . .

Stara mišica najednoč umukne i počne osluškivati. Nad njima muklo odjekivali težki udarci, da se tavanica njihova stana sva tresla.

— Ha, ha, ha! — nasmijaše se mišići. — To uvažena medvjedica pleše . . .

Stara se mišica namršti, zaklima glavom i sa strahom pogleda na tavanicu. Zatim iztrči iz rupe, stane na stražnje noge i zaviri u medvjeđi brlog.

Zbilja, stara je medvjedica marljivo tapkala brižno nabijajući pod svoga brloga.

— Ej, ti, gospođo medvjedice! . . . — zapiskala mišica.

Medvjedica stane i u čudu se okrene.

— A što bi ti? — grubo upita ona.

— Što ti to radiš?

— Pa vidiš, da nabijam pod! — odazove se medvjedica. — A što se to tebe tiče?

— Molim te, malo pripazi. Ti ćeš nam probiti tavanicu!

— Pa što onda?

Ah! — uzruja se mišica. — Kao da vi ne znate, da mi pod vama živimo . . . Odkad smo ovdje, uviek je bilo mirno, a eto ti sad nešto novo.

— Gubi se! — zamumlja medvjedica. — Što mi dosađuješ! Treba te pritisnuti šapom, i onda će biti kraj! . . .

Mišica tužno odmahne glavom i uputi se u svoju rupu. Ali joj u susret u taj čas iztrčaše drhćući mišići.

— Oj, majko, majko! — žalostno su oni cvilili.

— Šta se dogodilo? — uzdrhta stara mišica.

— Oh, majko! ... Zatrpalo našu rupu ... Tavanica se srušila, i zemlja je zasula mlađeg bracu ...

Kao izvan sebe stara mišica pojuri u rupu. Sa sve četiri šapice počela je razgrtati oronulu zemlju i praviti prolaz, da dođe do nesretnog mišića. Uskoro ga se dokopa, ali jao! — on već nije disao.

Bilo je veče. Sunce se već spremalo na počinak. Stara mišica nekako smjesti ostale žive mišiće u susjednu udubinu, a sama izađe napolje, sjede kraj rupe i tužno se zamisli. Kako je jutros još sve bilo liepo! Ona je mislila, da će se sa svojim mišićima smjestiti u rupu, kako samo može biti najbolje! Kako je ona samo bila mirna i zadovoljna — kad najednoč desi se nešto tako neočekivano ...

Sada je jadnoj staroj mišici osamljenost bila gorka i težka, i htjelo joj se, da makar s kim bilo podieli svoju tugu.

Ležeći u svom brlogu stara medvjedica proviri napolje pa spazivši mišicu zamumlja:

— No, stara budalo! Sada možeš biti mirna! Ja sam već udesila brlog i više ne ću plesati nad vama.

— Ah, jao meni! — tužno reče stara mišica. — Znaš li ti, kakva je nesreća mene zadesila?

— A kakva nesreća može snaći miša? — osmjehnula se medvjedica. — Priča makar šta! ...

— Ti si tapkala na jednom mjestu, i od toga se zatrpala naša rupa! ...

— No, pa što onda? ...

— Oh, pa ugušio se moj mišić! ... A kako je to krasan mišić bio — živahan, veseo i tako bistar!

Medvjedica je ravnodušno zievnula.

— Samo to? — progunđa. — Pa nesreća baš nije velika. Jedan miš manje ili više, to ništa ne čini!

— Da, ali on je bio moje diete! — uzbunila se mišica. — Razumiješ li ti to? ...

— Svejedno — važno je samo to, da je on bio mišić ... Kad bi ubila moga medvjedića — onda bi bio drugi razgovor. A da kažemo istinu, šta vriedi jedan miš?

Kad je stara mišica čula ove hladne i ravnodušne rieči — sva je uzdrhtala ne našavši nikakve samilosti u svojoj nesreći, i mučna bol stegnula je njezino srdce. Oh, kako bi se ona na nju bacila za svoje djetešce! .. Ali ona se sjeti svoje nemoći, svoje slabosti i sva se nekako skupila i ušla u se sa svojom težkom tugom.

CVIEĆE BIELE VILE

Ranim jutrom izašao sam s »Robinzonom«.

Namjeravao sam da pohodim Bielu Vilu pa da se vratim kući.

Možda vam nije razumljivo ovo, o čemu vam pričam.

»Robinzon« — je moj pas. Što se tiče Biele Vile, to je klisura na vrhu jednog alpskog brda.

Ova klisura izdaleka jako naliči na čovjeka u bielom plaštu: ona je uviek pokrivena sniegom.

U zoru, kad izlazeće sunce porumeni vrhove gora, onda Biela Viela izgleda, kao da je živa ili kao kup izklesan od bielog mramora.

Kod nas postoji vjerovanje, da ubrani cvietak runolista, koji rastu u izobilju na podnožju Biele Vile, cielu godinu donosi sreću.

Ja nisam za sebe htio ubrati runolist Biele Vile.

Malo poviše naše kuće na brdu živjela je žena, tako zagrižljiva i ljuta, da su se i same njezine koze

i ovce, kad se ona k njima približavala sa štapom u rukama, stiskale jedna uz drugu, a jarci i ovnovi spuštali rogove spremajući se za obranu.

Ta se žena zvala Marta.

Ona je bila sieda i nikad se nije pokrivala rubcem, nego je vezivala glavu crnom vrpcom s bielom trakom. Suknju je nosila također crnu, kao što je i povezica na glavi, isto s bielom trakom na rubu.

Ona je bila luda, i evo što su o tome pričali:

Njezin jedinac sin htio joj je na dan rođenja darovati runolist Biele Vile, ali se survao u provaliju i ostao mrtav. Ona je poslije toga poludila, i zatim su je često viđali, kako negdje na kamenu stoji i štapom prieti Bieloj Vili.

Ponekad u noći ona nije spavala, nego je lutala oko svoje kuće; i makar je bilo tamno, i ništa se nije moglo vidjeti, ona je dizala štap nad glavu i nekome prietila i nekog grdila.

Slušajući ju, kako u tami grdi, mnogi su se križali i govorili:

— Kako samo može govoriti takve rieči!

Nesretna žena je mislila, da se njezin sin nije svojom krivicom survao u provaliju, nego da ga je tamo gurnula Biela Vila. Ona je držala nju za živu.

A držala je za živu Bielu Vilu i njezina unuka Ruža, kćerka njena sina.

Jednom je Ruža meni rekla:

— Nabavi mi runolist Biele Vile — i tada će baka postati dobra i ne će uviek prietiti štapom . . .

Davši rieč Ruži, da ću joj nabaviti runolist Biele Vile, ja sam drugi dan ustao rano i uputio se s »Robinzonom« do Biele Vile.

Čim sam se uzpeo na brdo do onog mjesta, gdje su rasle jele, i u razsjeklinama ležao snieg, naišao sam na runoliste.

Ali to nisu bili runolisti Biele Vile.

Ako i sada dođete u naša brda, to će vam reći:

— Samo oni runolisti donose sreću, kojima Biela Vila ukrašuje svoj plašt.

Ja sam to znao i verao sam se sve više . . .

I napokon sam ih ugledao, kao i plašt Biele Vile — onu bielu plahtu sniega, koja je ležala na kamenju . . . Ja sam ubrao dva cvietka i počeo se spuštati istim putem.

Ne znam, kako se to dogodilo.

Verao sam se ja dobro po brdima, ali ovdje odjednom sam se poskliznuo i pao s visine od gotovo četiri metra.

Makar sam pao u duboki snieg i nisam se povriedio, ipak sam izgubio sviest. Ne znam, kako dugo sam tamo ležao.

Kad sam došao k sebi, prije svega sam začuo lajanje i režanje »Robinzona«.

Dignuvši glavu ugledao sam nekoliko orlova, koji su nada mnom kružili — i čuo se šum njihovih krila.

Sada sam se sjetio, da sam ovaj šum čuo i prije — onda, kad još nisam sasvim došao k sviesti.

Trebalo je ići, i ja sam se s »Robinzonom« opet počeo spuštati s kamena na kamen. I neprestano nad nama su kružili orlovi šuštajući krilima.

Ne znam, što bi se sa mnom zbilo, dok sam ležao bez sviesti, da nije bilo »Robinzona«, jer naši orlovi mogu napasti i na dječake, koji pasu ovce i koze u brdima. I tada se čovjek mora od njih braniti kamenjem i štapovima.

Sada više stara Marta ne prieti Bieloj Vili. Ona kaže, ako joj je Vila poslala preko mene cvietak runolista, onda će joj povratiti i sina.

Da vam je bilo vidjeti, kako je ona skupa s Ružom milovala »Robinzona«, kad sam im pričao, kako me je on spasio od orlova!...

PRIČA O VRANI KRADLJIVICI I SVRAKI BJELOBOKOJ

Živjela svraka-bjeloboka u svome gniezdu na vrhu stare breze. Izvela dječicu. Djeca odrasla pa odletjela — ostala svraka sama.

I postalo joj dosadno — nema s kim da probrblja, prokrešti! A to je ona jako voljela.

Sletjela ona na put, a u susret joj vrana, sva razčupana, operušana, oko joj podbijeno — ide ona pa hramlje.

— Tko te je tako uredio, kumice? — pita svraka.

Vrana glavu na stranu naklonila, krila spustila — i hajd jadikovati.

— Tukli su me, tukle babe, mlatile, na mene jadnu kamenje bacale...

— Zašto? — pita svraka.

— Ah, bez ikakva razloga! Samo zbog sitnice!.. Babi izlegla kokoš piliće, žute, ljepuškaste! Prohtjelo mi se s njima poigrati — sletjela ja k njima i htjela

jednom piletu da pogladim perje, kad odjednom se kokoš baci na mene pa kokodače: Kuda! Kuda!... Požurite amo u pomoć: Vrana će odnieti pile!...

I dotrčale babe sa štapovima, s grabljama! Jedva sam im živa umakla!

Sažalila se svraka na vranu:

— Ah, ti, jadna ptico!...

A u zbilji je bilo sasvim drugčije: Vrana je htjela pile ukrasti pa pojesti — zato su je i izpremlatili.

— Pa gdje ti živiš, gdje je tvoje gniezdo? — pita svraka vranu.

— Ja nemam gniezda! — tužno reče vrana. — Čavke razbojnice mene su iztjerale iz moga vlastitog gniezda...

I sada je vrana slagala: Ona zbog lienosti nije htjela da napravi sebi gniezdo i zavukla se u staro čavkino. Doletjele čavke i sramotno ju iztjerale.

Opet se sažalila svraka na vranu i reče:

— Onda hodi k meni u moje gniezdo — bit će nam skupa veselije.

Vrana se obradovala, što joj je uspjelo svraku prevariti, i odtada je svraka s vranom živjela u jednom gniezdu.

Jednom doletio svraki u goste njezin kum — stari vrabac, a vrana nije bila kod kuće. Kad je on saznao,

da je svraka k sebi uzela vranu, zakimao je glavom i nakostriešio se:

— Ova vrana, kumo, zadat će ti velike brige! Ne zovu nju badava svuda vranom-kradljivicom.

— Ne, mali kumiću, — reče svraka, — bez razloga napadaju vranu, nevinu osuđuju!...

— Vidjet ćeš ti već! — ponovio vrabac i odletio.

Živi svraka s vranom dan, drugi, treći. Vrana se oporavila, udebljala. Po cio dan nekud leti — uvečer se vraća kući sita, presita i uviek nešto vuče: sad klubče konca, sad paru, sad iglu, a jednom je čak i svietlu žlicu doniela!

Svraka se čudi:

— Gdje ti to sve uzimaš?

— Pa, dobijem za moj trud, mila svrako!... Ja djecu njiham, piliće čuvam — eto, tako sam i zaradila!... — skromno reče vrana.

— A što će ti to sve? — opet pita svraka.

— E, svrako, svrako! — odgovara vrana. — Ne mogu ja vrieđati ljude ne primajući poklone... A ja volim sve, što sja!... Samo ti, svrako, gledaj, da ne brbljaš nikome; ne pričaj o mome bogatstvu — jer će inače doletjeti čavke razbojnice, orobit će nas pa i gniezdo će nam razrušiti!...

I ovaj puta povjerovala svraka vrani lažljivici i kradljivici i čuvala se, da se ne izbrblja.

A vrana sve vuče pa vuče — navukla puno gniezdo, a ponajviše ptičjih perca.

— Pa gdje ti ta perca uzimaš? — opet se čudi svraka.

— Sve za posao, sve za moj trud dobivam! — ne zbunjujući se odgovara vrana. — Sad sam ja kod ptica stražar, čuvam gniezda — eto, ptice mi i plaćaju svojim percima, da pod starost imam perinicu!..

Svraka je u sve vjerovala, a nije joj ni na um došlo, da vrana sebi za objed neprestano krade ptiće iz gniezda! Udesila vrana u gniezdu neku postelju, naokolo nagomilala svakog dobra kradenog — posve u kut sturala svraku!

Ova je trpjela, trpjela pa napokon reče:

— Ti bi, vrano, trebala da se malo pomakneš... Vidiš, da za mene već i mjesta nema!

A vrana samo zaškiljila:

— O, mila svrako... Ako ti je već sa mnom postalo tiesno — ne ustručavaj se... Potraži sebi drugo gniezdo, a ja ću bez tebe već nekako proživjeti.

— Bezsavjestna, ti bezsavjestna ptico! — samo je to mogla progovoriti svraka. — Ovako ti plaćaš za moje dobro?

A vrana kao da se čudi:

— Pa čime sam ja tebe, mila svrako, uvriedila? Eto sad me i ti psuješ! Zar ja tebe tjeram?

Vidi svraka, da sa vranom ne može izići na kraj — od muke samo mahnu krilom i zavuče se u tiesni kut.

Drugog dana vuče vrana kući sjajni prsten.

— Pogledaj, svrako, što sam ja zaslužila svojom marljivošću! Cio dan sam čuvala piliće, pa me evo njihova gazdarica i nagradila prstenom. Ali to nije ma kakav prsten, nego je zlatan. Ja, stara vrana, dobro znam, što je srebro, a što zlato!... Vidiš kakvo će čudo u našem gniezdu ležati, a ti si se na me tužila i psovala me! Samo gledaj i dobro zapamti, da nikome o prstenu ne pričaš i ne hvališ se, jer će nas inače orobiti! — plašila vrana svraku.

— Ne ću!... — obećala svraka, a kad tamo, nije mogla dugo šutjeti i jedva je čekala, da se pohvali prstenom.

Sletjela na put, gdje su golubovi proso zobali, i udri kreštati:

— A kod mene u gniezdu na brezi zlatan prsten leži! Leži — ko sunašce bliešti!

Kad su to začuli golubovi, zagukali: — Gu — gu — gu!... U gniezdu svrake-bjeloboke na brezi zlatan prsten leži!

Od goluba saznala za prsten i lastavica — odletjela u svoje gniezdo pod prozor susjedne kuće i zacvrkutala: — Vivist! vivist!... U svrakinu gniezdu na brezi zlatan prste leži!

A vrana je ukrala prsten djevojci baš iz te kuće!

Kad je djevojka čula, o čemu lastavica cvrkuće, odtrči da potraži svračje gniezdo i nađe ga na staroj brezi pa hajd drvo tresti: palo gniezdo na zemlju, i sve, što je u njemu bilo, naokolo se razsulo.

— O ti, svrako-kradljivice! — psovala djevojka sirotu pticu.

— Svraka-kradljivica! Svraka-kradljivica! — ponavljali su golubovi, i cvrkutale lastavice.

A svraka viče s breze:

— Nisam ja krala! Nisam ja krala! Vrana kradljivica!

Ali nitko joj nije povjerovao, jer su ukradeni prsten našli u njezinu gniezdu.

Samo je jedini stari vrabac znao istinu, ali on je bio daleko i nije se mogao za svraku zauzeti.

A vrana-kradljivica, kad je začula buku, sakrila se, kao da se to nje ništa ne tiče!

I tako je svraka izgubila svoje gniezdo i dobro ime — zbog prijateljstva s lukavom vranom-kradljivicom.

SADRŽAJ:

